

LEIRIMUOTOINEN TUKIPERHETOIMINTA

Opas henkilökunnan perehdyttämiseen

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosionomi AMK
Sosiaalipedagoginen aikuistyö
Kevät 2019
Tuomas Kuru

Tiivistelmä

Tekijä(t) Kuru, Tuomas	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK Sivumäärä 34+11	Valmistumisaika Kevät 2019
Työn nimi Leirimuotoinen tukiperhetoiminta Opas henkilökunnan perehdyttämiseen		
Tutkinto Sosionomi AMK		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa opas toimeksiantajalleni Neljä Astetta Oy:lle. Opas oli tarkoitus sisältää tarvittava tieto uuden tukitoimen, leirimuotoisen tukiperhetoiminnan perehdytykseen henkilöstölle. Tarkoituksena oli tuottaa työntekijöiden perehdyttämiseen selkeä työkalu, josta sai tietoa leirin jokaiseen vaiheeseen. Tällä tavoin leirien aloittaminen ympäri Suomea on mahdollista nopealla aikataululla ja kustannustehokkaasti.</p> <p>Oppaan teossa hyödynnettiin tukitoimesta tehtyä pilottihanketta, joka toteutettiin vuonna 2018. Siitä saadun asiakaspalautteen ja työntekijöiden kokemusten perusteella hanketta vietiin eteenpäin. Ajatuksena oli tuoda tukitoimi koko Suomen tietoisuuteen ja aloittaa toiminta useammalla paikkakunnalla jo tämän vuoden aikana. Oppaalle oli selkeä tarve. Useat yhteiset palaverit toimeksiantajani kanssa, pilottihankkeen palaute sekä alan tietokirjallisuus olivat perusta oppaalle.</p> <p>Havainnot osoittivat, että kyseiselle tukitoimelle oli tarvetta Suomessa. Se mahdollisti tuen antamisen usealle perheelle kerralla, ja erityisesti runsaiden lastensuojeluasiakkuuksien alueilla tällainen tukitoimi tuo kaivattua apua. Myös nuorten ryhmätuesta valtakunnallisesti saadut hyvät tulokset toivat varmuutta siihen, että palvelulle oli tarvetta.</p> <p>Oppaan avulla leirimuotoisen tukiperhetoiminnan aloittaminen on mahdollista usealla eri paikkakunnalla samanaikaisesti. Koulutus tapahtuu pääasiassa oppaan avulla, ja siitä on tarkoitus löytyä kaikki tarvittava tieto toiminnan aloittamiseen ja ylläpitoon. Opas myös lisää toiminnan aloituksen kustannustehokkuutta.</p>		
Asiasanat Lastensuojelu, tukiperhe, leirimuotoinen tukiperhetoiminta, tukileiritoiminta, vertaistuki, tukitoimi		

Abstract

Author(s) Kuru, Tuomas	Type of publication Bachelor's thesis	Published Spring 2019
	Number of pages 34+11	
Title of publication Camp-shaped family support		
Induction guidebook for the employees Bachelor of Social Services		
Abstract <p>The target of this thesis was to create a guidebook for my principal, Neljä Astetta Oy, about the form of service they just have done. The service is called camp-shaped family support. It has produced to help induction the company employees.</p> <p>In 2018, there was a pilot project on camp-shaped family support. The feedback of that pilot project was used to help of making the guidebook. There was a thought that this new support measure could started several cities in Finland in this year. The guidebook were needed. Several meetings with my principal, feedback of the pilot project and non-fiction books of social services were the basement of the guidebook.</p> <p>The guidebook helps employees to start camp-shaped family support several cities at the same time in Finland. The Guidebook should include all the information what is going to need to starting and maintenancing the activities.</p> <p>Findings shows us that there's need of this kind of support measure in Finland. It is possible to offer support for multiple families on this service. Also children's group support has produced great results in Finland and that brings certainty that there's need of this kind of service.</p>		
Keywords Child protection, supportive family, camp-shaped family support, supportive camp activity, peer support, support measure		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	LÄHTÖKOHDAT	3
2.1	Toimeksiantaja	3
2.2	Taustat ja merkitys.....	3
2.3	Tarkoitus ja tavoitteet.....	5
3	LASTENSUOJELU	6
3.1	Lastensuojelu Suomessa.....	6
3.2	Lastensuojelun avohuolto	6
3.3	Perhetyö	8
3.4	Tukiperhetoiminta	9
4	VERTAISTUKI	11
4.1	Vertaistuki ryhmässä	11
4.2	Raportti Lape-hankkeesta.....	12
4.3	Lapsen osallisuus lastensuojelussa	13
5	LEIRIMUOTOINEN TUKIPERHETOIMINTA TUKITOIMENA.....	14
5.1	Tampereen kaupungin tukileiritoiminta.....	14
5.2	Neljä Astetta Oy:n leirimuotoinen tukiperhetoiminta	14
5.3	Mes® - Monimuotoisen elämän sankari – Itsetuntemuksen ja elämähallinnan ohjelma	19
5.4	Friends-ohjelma.....	21
5.5	Person Brain.....	21
6	TULOKSET JA TUOTOS	23
6.1	Toiminnallinen opinnäytetyön tutkimuksellisuus ja aineiston analysointi	23
6.2	Oppaan tekoprosessi	24
6.3	Palaverit ja tiedonkeruu	25
6.4	Eettisyys	28
7	POHDINTA JA TULOKSET	29
	LÄHTEET	31
	LIITTEET 1 (1).....	34

1 JOHDANTO

Opinnäytetyössäni käsittelen lastensuojelun avohuollon uutta tukitoimea, leirimuotoista tukiperheterhoimintaa. Kyseisellä tukitoimella pyritään vastaamaan lisääntyneeseen tukiperheterhoimintaa nuorille. Tavoitteena on luoda toimeksiantajalleni opas avuksi henkilökunnan perhedyttämiseen. Tukiviikonloppuleirejä on tarkoitus järjestää ympäri Suomea, ja tällä oppaalla toiminnan nopea käynnistys on mahdollista. Opas myös lisää toiminnan aloituksen kustannustehokkuutta, kun toiminta voidaan käynnistää samanaikaisesti ympäri Suomea.

Lastensuojelun avohuollon asiakkuudet ovat vähentyneet viime vuosina, mikä johtuu uudesta sosiaalihuoltolaista, joka määrittää, että perheet voivat saada tukea ja palveluita käyttöönsä ilman lastensuojelun avohuollon asiakkuutta. Kuitenkin vuonna 2017 lastensuojeluilmoituksia tehtiin lähes 140 000, mikä oli 15 prosenttia enemmän kuin vuonna 2016. Tämä kertoo lisääntyneestä huolesta perheiden hyvinvoinnista. Vuonna 2017 lastensuojelun avohuollon asiakkaita oli lähes 56 000 kappaletta. Määrät ovat pysyneet samana vuodesta 2015, jolloin uusi sosiaalihuoltolaki tuli voimaan. Kodin ulkopuolelle sijoittamiseen on sen sijaan jouduttu turvautumaan yhä enemmän. Lähes 18 000 lasta ja nuorta sijoitettiin kotinsa ulkopuolelle vuonna 2017, mikä on kolme prosenttia enemmän kuin vuonna 2016. (THL 2018.)

Aiemmin Tampereen kaupunki on toteuttanut tukiviikonloppuleirejä Suomessa (Tampereen kaupunki 2013). Täysin vastaavaa tukitoimea kuin Neljän Asteen tuottama leiri ei ole vielä Suomessa toteutettu. Tukiviikonloppuleireillä pyritään vastaamaan suoraan tukiperheterhoimintaa johtuvaan tarpeeseen. Jopa tuhannet perheet ja lapset eri puolilla Suomea odottavat itselleen tukiperheterhoimintaa (Turun Sanomat, Satakunnan Kansa 2018 & SOS-Lapsikylä 2019).

Lastensuojelun avohuollon palveluja tuottava Neljä Astetta Oy esitteli vuonna 2018 pilottihankkeen, johon Kymenlaakson sosiaalitoimi osallistui asiakkaidensa kanssa. Puolen vuoden ajan kuudesta kahdeksaan nuorta kokoontuivat kerran kuukaudessa Heinolaan seikkailukeskus Saksalaan viettämään viikonloppua. Ohjaajina toimivat Neljän Asteen perhetyöntekijät. Viikonloppuihin sisältyi toiminnallisia aktiviteetteja, yhdessä oloa, tilojen vapaata käyttöä sekä Friends-ohjelman ja Neljän Asteen oman MES-ohjelman hyödyntämistä osana nuorten itseluottamuksen ja minäkuvan rakentumista.

Erona muihin aiemmin järjestettyihin tukiviikonloppuleireihin ovat Friends-ohjelmaan, Person Brain-tukimalliin sekä MES-ohjelmaan koulutuksen saaneet ohjaajat, ja lisäksi leirien

välissä tapahtuvat tapaamiset perhetyöntekijän kanssa. Tapaamisilla käydään läpi leiriä nuoren osalta ja vahvistetaan leireillä opittuja asioita. Myös vanhemmat osallistuvat osaan tapaamisista, jotta heidän ymmärryksensä lapsen toimintatavoista ja käytöksestä lisääntyisi. Pilottihankkeesta saadun palautteen perusteella leirimuotoista tukiperhetoimintaa on kehitetty entistä vaikuttavammaksi. Perhetyön, tukihenkilötoiminnan sekä vertaisryhmätoiminnan yhdistäminen keskitetysti yhteen palveluun antaa nuorelle tuen usein eri tavoin.

Aulikki Kanaojan 2019 kirjoittamassa lastensuojelun palveluita koskevassa Selvityshenkilön ehdotukset toimintaedellytysten ja laadun parantamiseksi -loppuraportissa juuri vertaisryhmätoiminnan aloitus olisi tärkeää kaikilla alueilla, joissa lastensuojelun asiakkuuksia on paljon. Ryhmätuen on havaittu tuottavan hyviä tuloksia, mikäli tuen saanti on riittävän pitkäkestoista ja tapahtuu riittävän usein. (Kanaoja & Ruuskanen 2019.)

2 LÄHTÖKOHDAT

2.1 Toimeksiantaja

Toimeksiantajani opinnäytetyössäni on Neljä Astetta Oy. Neljä Astetta on lastensuojelualan yritys, joka tarjoaa vaihtoehtopalveluja avo-, sijais- ja jälkihuollon asiakkaille. He ovat pitkäjänteisellä työnteolla nousseet yhdeksi Suomen suurimmista lastensuojelun avopalveluiden tuottajista. Heidän asiakkaina ovat lastensuojelun piirissä tai huostaanotouhan alla olevat lapset ja nuoret sekä heidän perheensä. Yritys toimii kaikkialla Suomessa etelästä aina Rovaniemelle saakka. Sen peruseriaatteita ovat yksilöllinen kohtaminen, ihmisen ainutlaatuisuuden kunnioittaminen, tavoitteellisuus ja vahva prosessuaalinen, suunnitelmallinen työote. Yrityksen tarjoamiin palveluihin kuuluvat perhetyö, ammatillinen tukihenkilötoiminta, jälkihuolto, lapsiperheiden kotipalvelut ja tuetut- ja valvotut tapaamiset. Neljällä Asteella on myös tarjota asiakkailleen ainutlaatuinen MES-ohjelma, jonka työkalujen avulla on mahdollista tehostaa perheeseen tehtävää työtä. Palvelut toteutetaan pääasiassa asiakkaan omassa toimintaympäristössä. (Neljä Astetta 2018.)

Suurin syy, miksi halusin tehdä opinnäytetyö juuri Neljälle Asteelle, johtui yrityksen halusta olla etulinjassa kehittämässä lastensuojelun avohuollon palveluita Suomessa. Ideoiden jalostuksessa hyödynnetään koko organisaatiota, ei vain osaa työntekijöistä tai johtoporasta. Näin toimien palveluista saadaan kehitettyä entistä asiakaslähtöisempiä, kun niihin on tuotu ajatuksia suoraan perheiden parissa työskenteleviltä työntekijöiltä.

2.2 Taustat ja merkitys

Vuonna 2017 Neljä Astetta Oy aloitti suunnittelun ratkaistakseen lastensuojelun avohuoltoa koskevan pulman. Lapsia ja lapsiperheitä oli kasaantunut pitkiksi jonoiksi ympäri Suomi, kun tukiperheitä ei ole ollut hetkeen riittävästi saatavilla. Nykyiset tukiperheet pystyvät tarjoamaan apua ainoastaan osalle avun tarvitsijoista, mutta tuhannet lapset ja perheet jäivät yhä tukea vaille (SOS-Lapsikylä 2019 Satakunnan Kansa & Turun Sanomat 2018).

Neljällä Asteella heräsi ajatus perhetyön ja tukiperhetoiminnan yhdistämisestä. Vuonna 2017 syyskuussa Suomen lastensuojelun avohuollontoimijat ry:n vuosittaisen tapaamisen aikana Neljällä Asteella herättiin ensimmäisen kerran suureen tukiperheiden tarpeeseen. Tästä seurauksena alkoi ajatustyö, joka johti uuden tukitoimen suunnitteluun. Tämä uusi ”hybriditukitoimi sisältää tukiperhetoiminnan sijaan leirimuotoista tukiperhetoimintaa ja leirien välissä tapahtuvaa perhetyötä ja tukihenkilötoimintaa. Tukitoimen avulla voidaan

tarjota lapsille erilainen, juuri leirille osallistuvien lasten tarpeisiin kohdistuva viikonloppu. Samalla lasten vanhemmat saavat arvokasta aikaa voimavarojen keräämiseen ja helpotusta arkeen.

Leiritoiminnan suunnittelussa on mukana Perhehoitokumppanit Suomessa Oy eli PKS. Suunnittelussa on hyödynnetty PKS:n yli kymmenen vuoden kokemusta tuki- ja sijaisperheiden rekrytoinnista sekä heidän osaamisensa vaativan tason lastensuojelutyöstä. He ovat auttaneet kehittämään leirimuotoista tukiperheviikonloppua sopivaksi palveluvaihtoehdoksi myös haastavimmin oirehtiville lapsille. (Perhehoitokumppanit Suomessa 2019.)

Kymenlaakson sosiaalitoimi lähti prosessiin mukaan, koska sillä ei ollut tarjota asiakkailleen riittävästi tukiperheitä. Leirille mukaan tulleet lapset valittiin nopeasti, ja alle viidessä kuukaudessa ensimmäinen leiri oli jo käynnissä. Toimintaa arvioitiin jokaisen leirin jälkeen, ja kehitysideat vietiin mukana aina seuraavalle leirille. Neljä Asetta, Kymenlaakson sosiaalitoimi ja asiakasperheet arvioivat puolen vuoden pilottihankkeen jälkeen leiriviikonloppujen toiminta ja tulokset arvioitiin. Kehitysideat tuotiin esille ja leiriä kehitettiin palautteen pohjalta lähelle nykyistä muotoansa. Kymenlaakson sosiaalitoimessa palvelusta pidettiin, ja se havaittiin toimivaksi palvelumuodoksi heidän asiakkaillensa.

Nyt ajatuksena on yrittää tavoittaa tukiperhepulasta kärsivät kunnat ja kaupungit kyseisen palvelumuodon pariin, ja vastata samalla ympäri maata vallitsevaan tukiperheiden vähyydestä johtuvaan tarpeeseen. Tavoitteena on käynnistää leirimuotoista tukiperhetoimintaa ympäri Suomea. Mikäli useat kunnat haluavat tarjota kyseistä tukitoimea asiakkailleen, tarkoittaa se haasteita työntekijöiden perehdyttämisessä toimintaan. Perehdyttämisoppaan tarkoitus olisi vähentää työntekijöiden kouluttamiseen käytettävää aikaa, ja ajatuksena on, että oppaan avulla toiminta voitaisi käynnistää missä vain, ilman ulkopuolista työntekijää.

Tukiperheiden vähyyys on ongelma Suomessa (SOS-Lapsikylä, Pelastakaa Lapset ry). Opinnäytetyöni tuotoksena syntyvää opasta voidaan hyödyntää leirimuotoisen tukiperheviikonloppujen ohjaajien kouluttamiseen. Tällä tavalla leirit voivat alkaa nopeallakin aikataululla, kun kaikki leireihin liittyvä oleellinen tieto on saatu tiivistettyä oppaaksi. Opas lisää työn kustannustehokkuutta, kun perehdytys toimintaan tapahtuu oppaan avulla. Näin toimeksiantajani pystyy tuottamaan tätä uutta tukitoimea laadukkaasti ja käynnistämään toiminnan ympäri Suomea tarvittaessa hyvin nopealla aikataululla. Leirin avulla on mahdollista vaikuttaa kerralla useassa perheessä, ja tavoitteena on lisätä perheen voimavaroja ja edistää nuoren tunnetaitoja.

2.3 Tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tavoitteena on luoda leiriopas Neljä Astetta Oy:n uudesta tukitoimesta, leirimuotoisesta tukiperhetoiminnasta ja kuvata oppaan tekoprosessia sekä kertoa oppaan tarpeesta yrityksen toiminnassa. Tukitoimesta on tehty pilottihanke vuonna 2018, johon itsekin pääsin ohjaajana osallistumaan. Tarkoituksena on tuoda selkeä työkalu tukitoimeen liittyvän koulutuksen järjestämiseen. Tavoitteena on, että opasta voidaan hyödyntää työntekijöiden perehdyttämisprosessissa ja että se lisäisi toiminnan kustannustehokkuutta.

Oppaan teossa hyödynnän kokemustani leiriohjaajana toimimisesta. Uskon, että pystyn ymmärtämään omakohtaisen kokemuksen kautta, mitä oppaan sisältöön tuotetaan. Kokeiden ohjaajien tietotaito leirien järjestämisestä on tärkeää ja sen tiedon pyrin tuomaan mukaan oppaaseen. Oppaasta on tarkoitus saada tarkka kuva lähes kaikesta mitä leiritointaan liittyy. Avaan leirien ja leirien välissä tapahtuvien tapaamisten sisällön ja perustelen leireillä tapahtuvat toiminnot. Oppaasta selviää esimerkiksi leiriviikonlopun aikataulu ja budjetti, jolla leiriviikonlopun pystyy toteuttamaan. Leirimuotoisesta tukiperhetoiminnasta on tarkoitus luoda pysyvä tukitoimi, jota voidaan hyödyntää valtakunnallisesti osana lastensuojelun avohuollon sekä sosiaalihuollon palvelujärjestelmää.

3 LASTENSUOJELU

3.1 Lastensuojelu Suomessa

Lastensuojelu on lapsen oikeus saada suojelua, kun hän kokee kasvuun ja kehitykseen vaikuttavaa turvattomuutta. Lastensuojelulla pyritään saavuttamaan lapselle turvallinen kasvuympäristö. Lapsi on toiminnan keskiössä. Toiminnan tulee olla eettisten periaatteiden mukaista. Lapsen etu tulee huomioida, ihmisarvo ja perusoikeudet tulee tunnustaa ja työntekijöiden tulee toimia vastuullisesti laadukkaasti työskennellen. Lastensuojelua määrittää lastensuojelulaki. (Kanaoja, Lähteinen & Marjamäki 2017, 225; & THL 2016.)

Vanhemmat vastaavat ensisijaisesti lapsensa hyvinvoinnista. Yhteiskunnan tulisi tukea vanhempia tässä, ja tarpeen vaatiessa järjestää perheen joko sosiaalihuolto- tai lastensuojelulain määrittämiä palveluja. Lastensuojelun tehtävänä onki lapsen suojelun lisäksi vanhempien tukeminen kasvatustyössä ja lapsen kasvuympäristöön vaikuttaminen. (THL 2016.)

Lastensuojeluun kuuluvat ennaltaehkäisevät palvelut, joita kuntien tulisi tarjota perheille. Neuvoloiden, päivähoidon, koulun ja nuorisotyön tulee edistää lapsen kasvua ja kehitystä sekä antaa tukea vanhemmuuteen. Ennaltaehkäisevä lastensuojelu ei edellytä lastensuojelun asiakkuutta. Uusi sosiaalihuoltolaki mahdollistaa perheille niin kutsutut kevyemmät tukitoimet ilman lastensuojelun asiakkuutta. Joissain tilanteissa nämä palvelut eivät riitä, ja silloin perhe tulee ohjata lastensuojelun piiriin. Sosiaalityöntekijä arvioi perheen palvelujen tarpeen ja päättää minkälaista apua perhe kaipaa. Tällöin perheelle on mahdollista tarjota lastensuojelun avohuollon tukitoimia, kuten tehostettua perhetyötä. (Kanaoja yms. 2017 & THL 2016.)

3.2 Lastensuojelun avohuolto

Lastensuojelulaki turvaa lastensuojelun tukitoimien saatavuuden niitä tarvitseville. Lain tarkoituksena on turvata lapsen monipuolinen ja tasapainoinen kehitys sekä turvallinen toimintaympäristö (Lastensuojelulaki 417/2007, 1 §). Lastensuojelun palvelut toteutetaan ensisijaisesti luomalla asiakassuunnitelma ja järjestämällä perheeseen riittävät avohuollon tukitoimet (Lastensuojelulaki 417/2007, 3§). Lastensuojelulaissa momentissa neljä todetaan, että lastensuojelun tulee edistää lapsen kehitystä ja hyvinvointia, ehkäistä perheen ongelmia ja tukea vanhempia lapsen huolenpidossa ja kasvatuksessa. Lastensuojelun tukitoimia järjestettäessä tulee ottaa huomioon lapsen etu. Toimenpiteiden tulee turvata

lapsen tasapainoinen kehitys, iän vaatima hoiva ja hellyys, koulutus, turvallinen kasvuympäristö ja mahdollisuus vaikuttaa omiin asioihinsa. (Lastensuojelulaki 417/2007, 4 §.)

Jorma Sipilän ja Eva Österbackan kirjoittamassa tutkielmassa Enemmän ongelmien ehkäisyä, vähemmän korjailua kerrotaan, että vuonna 2011 joka 15. alle 17-vuotias kuului avohuollon piiriin. He kertovat myös 2010-luvulla palvelujen laitosvaltaistuneen. Vuonna 2007 nuoren laitospaikka maksoi 48-213 euroa päivässä. Yhden laitospaikan hinta oli siis noin 100 000 euroa vuodessa. Samaan aikaan vuoden avohuollon hinta oli noin 2500 euroa riippuen tarvittavan tuen määrästä. (Sipilä & Österbacka 2013.)

Lastensuojelulla vastataan perheiden ja lasten erilaisiin tarpeisiin. Se onkin eriarvoisuuden tasoittamista sosiaalisin, henkisin sekä aineellisin apukeinoin. (Bardy, Heino, Kaikko, Pirinen Pösö, Aaltonen, 2013, 20). Kuntien tulee järjestää palvelut perheiden tukemiseksi. Ennen lastensuojelun asiakkuuden aloitusta järjestetään palvelutarpeen arviointi. Siinä tulee todeta lapsen puutteet ja vaarantavat tekijät lapsen kasvuympäristössä ja arvioida lapsen tarve lastensuojelulain mukaisille palveluille, kuten tehostetulle perhetyölle. On ensisijaista taata lapselle mahdollisuus käydä koulua, ja lapsen oikeudet harrastaa ja ylläpitää ihmissuhteitaan tulee turvata. Palvelut ja tukitoimet määritellään aina perhekohtaisesti perheen tarpeiden mukaan. Lastensuojelun avohuollossa toteutettavat tukitoimet ovat perheen avuksi tarkoitettuja toimia, ja niitä hyödynnetään, mikäli sosiaalihuoltolain määrittävät peruspalvelut eivät ole riittäviä edistämään ja turvaamaan lapsen kehitystä. Näillä toiminilla pyritään välttämään lapsen huostaanotto. (Kanaoja, Lähteinen & Marjamäki 2017, s.231-232.)

Lastensuojelun avohuollon tukitoimia ovat tehostettu perhetyö, perhekuntoutus, lastensuojelulain mukainen taloudellinen tuki ja lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle. Sosiaalihuoltolain mukaisia tukitoimia ovat tukihenkilö ja tukiperhetoiminta, perhetyö, kotipalvelu, loma- ja virkistystoiminta sekä vertaisryhmätoiminta. Lastensuojelulain avohuollon tukitoimia voidaan soveltaa perheen tarpeen mukaan. Lastensuojelun asiakkaille voidaan tarjota myös erilaisia terapiapalveluja ja muita tukitoimia, kuten ammatillista tukihenkilötyötä. (Kanaoja yms, 2017, 232)

Syitä lastensuojelun avohuollon asiakkuudelle on monia. Muutokset perheen sisällä, kuten työttömyys tai vanhempien ero, vaikuttavat myös lapseen. Mielenterveyden häiriöt ja pitkäaikaissairaudet, vanhempien runsas päihteiden käyttö tai perheväkivalta, ovat yleisiä lastensuojelun asiakkuuden aloittamisen syitä. Myös lapsi voi omalla tekemisellään aiheuttaa lastensuojelun avuntarpeen tekemällä itselle haitallisia asioita, kuten käyttämällä päihteitä, tekemällä rikoksia tai lopettamalla koulussa käynnin. (Sulat ry 2017 & Kanaoja yms. 2017, 231.)

Lastensuojelulaisissa (Luku 1, 4 §) ohjataan käyttämään ensisijaisesti avohuollon palveluja perheen tukemisessa. Lastensuojelun avohuollon asiakkuuksien määrä on pysynyt viime vuodet 55 000 – 60 000 asiakkaan välillä, kun palveluja on voinut saada uuden sosiaali- huoltolain voimaantulon myötä ilman lastensuojelun asiakkuutta. (THL 2018.) Vuonna 2011 lastensuojelun avohuollon asiakkaaksi tuli lähes 35 000 alle 18-vuotiasta lasta (Bardy ym. 2013, 23), joten uuden sosiaali- huoltolain myötä uudet lastensuojelun asiak- kuudet ovat selvästi vähentyneet.

3.3 Perhetyö

Perhetyö on osa kunnan sosiaalitoimen järjestämiä lastensuojelun avohuollon palveluja. Sosiaali- huoltolain momentissa 14 sanotaan, että kuntien tulee järjestää perhetyötä siinä laajuudessa kuin se on tarpeen, jotta lapsen kasvu ja kehitys ovat turvattuina. Perhetyöllä siis tuetaan lapsen kasvua ja kehitystä, mutta sillä myös tuetaan ja ohjataan perheen kes- kinäistä vuorovaikutusta ja heidän voimavarojaan. (Sosiaali- huoltolaki 1301/2014 18 §.) Tehostettu perhetyö on lastensuojelun avohuollon tukitoimi, ja sitä voi saada ainoastaan lastensuojelun asiakas. Tehostettu perhetyö tapahtuu intensiivisemmin, ja siinä tehdään laaja-alaista verkostotyötä sosiaalitoimen ja mahdollisesti muiden perheen kanssa toimi- vien tahojen kanssa. (THL 2018; Neljä Astetta 2019.)

Perhetyön tulee olla luonteeltaan hienovaraista. Työ tapahtuu pääasiassa perheen ko- tona, ja tapaamisilla käsitellään perheen kaikista arkaluontoisimpiakin asioita. Luottamuk- sen synnyttäminen perhetyöntekijän ja perheen välille onkin olennainen asia. Muutoksen aikaansaaminen perheessä on yleensä pitkä prosessi, ja usein perhetyöntekijä tapaa per- hettä viikoittain, jos tarve niin vaatii. (THL 2018 & Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 11-16.)

Perhetyöllä tähdätään perheen hyvinvoinnin lisääntymiseen ja oman arkielämän hallin- taan. Jokaisessa perheessä tavoitteet ovat omanlaisensa perheen tilanteesta riippuen. Perhe itse on oman tilanteensa paras asiantuntija. Perhetyöntekijä tuo oman tietotaitonsa perheen avuksi ja tarjoaa keinoja ja apuvälineitä perheen hyväksi. (Järvinen ym. 2012, 15- 24.)

Perhetyön aloittamisen takana on huoli lapsen kasvu- ympäristön turvallisuudesta ja lapsen normaalin kehityksen turvaamisesta. Lapsen kodin ulkopuolelle sijoittaminen on vaihto- ehto, johon turvaudutaan vasta viimekädessä. Lapsen sijoittamisella kodin ulkopuolelle on havaittu olevan vaikutuksia nuoren hyvinvointiin myös tulevaisuudessa. (THL 2018.) Per- heen arkielämän ongelmat, kuten päivän rytmittömyys ja vanhemman heikko

vuorovaikutus lapsen kanssa, ovat tavallisia tuen kohteita perhetyössä. Esimerkiksi vanhemman ollessa työtön saattaa perheen päivärytmi puuttua. Lapsen vanhemmalle kasaantuneet ongelmat saattavat vaikuttaa heidän vuorovaikutukseensa vanhemman ollessa stressaantunut omista asioistaan. Perhetyössä lapsen tarpeet pyritään tuomaan näkyviksi vanhemmalle. (THL 2018.)

Keskustelu on keskeisin työmenetelmä perhetyössä. Asiakas tulisi kohdata kunnioittavasti, ja pyrkiä aitoon dialogiin perheen kanssa. Työskentelyn on hyvä olla ratkaisukeskeistä, jossa pyritään löytämään aktiivisesti työkaluja, joilla auttaa perhettä selviämään haasteistaan. Apukeinoina käytetään myös roolikarttoja, joilla yritetään saada esimerkiksi vanhemmat puhumaan omista tarpeistaan, vanhemmuudestaan tai parisuhteestaan. (THL 2018.)

3.4 Tukiperhetoiminta

Tukiperhetoiminta on osa sosiaalihuoltolain määrittämiä tukitoimia. Sitä tarjotaan usein myös lastensuojelun parissa oleville perheille. Tukiperhe on osa haastavissa elämäntilanteissa olevien perheiden tukiverkkoa. He ottavat haastavassa elämäntilanteessa olevan perheen lapsia säännöllisesti, esimerkiksi kerran kuussa, viikonlopuksi kotiinsa. Lapset pääsevät viikonlopun ajaksi viettämään tavallista perhe-elämää sellaiseen ympäristöön, jossa heidän kasvunsa ja kehityksensä ovat turvattuja. Heidän vanhempansa saavat omaa aikaa ja mahdollisuuden kartuttaa omia voimavarojaan ja jaksamistaan. Tukiperheet saavat ohjeistuksen tukiperheenä toimimiseen sosiaalityöntekijältä. He saavat myös tukiperheviikonlopuista palkkion ja/tai kulukorvauksen. (THL, Tukiperheet 2018.) Ryhtymällä tukiperheeksi saa mahdollisuuden päästä kulkemaan nuoren rinnalla ja seuraamaan tämän matkaa lapsesta aikuiseksi. Tukiperheeksi voi ryhtyä kuka tahansa pariskunta, perhe tai yksinhuoltaja, jonka elämässä ovat perusasiat kunnossa ja mahdollisuus antaa omaa aikaansa vieraalle nuorelle. (Tukiperhetoiminnan käsikirja 2012.)

Tukiperheitä ei ole riittävästi Suomessa. Valtakunnallisesti omaa tukiperhettään odottaa yli 1000 lasta (Pelastakaa Lapset ry, 2016). Eri medioiden mukaan luku on tänä päivänä huomattavasti suurempi. Satakunnan Kansa sekä Turun Sanomat (Jopa tuhannet lapset odottavat tukiperhettä, 2018) kertovat, että Pohjois-Suomen alueella Pelastakaa Lapset ry:llä on tukiperhettä odottamassa yli 500 lasta. Kun määrään lisätään esimerkiksi Rovaniemen kaupungin oma tukiperhejono, on tukiperheiden tarve Pohjois-Suomessa jo lähes 600 perhettä (Turun Sanomat & Satakunnan Kansa). Samat mediat (Turun Sanomat & Satakunnan Kansa) kertovat Tampereella jonossa olevan 200 lasta ja Turussakin yli 100. Pääkaupunkiseudun kuntien jono oli vuonna 2017 300 lasta (MTV3, Satoja lapsia

tukiperheen tarpeessa pääkaupunkiseudulla 2018). Tämän lisäksi Pelastakaa Lapset ry:n jonossa oli pääkaupunkiseudulla 400 lasta.

Tilastot osoittavat pääkaupunkiseudun, Turun ja Tampereen tukiperhettä odottavien lasten määrän ylittävän 1000 lapsen rajan. Suomessa suurimmat syyt tukiperheiden tarpeelle ovat vanhempien oman ajan tarve, yksinhuoltajuus, tukiverkoston, kuten isovanhempien puuttuminen tai ylipäätään haastava elämäntilanne (Pelastakaa Lapset ry 2018 & Kanaoja, Lähteinen & Marjamäki 2017, s 225-226.)

4 VERTAISTUKI

4.1 Vertaistuki ryhmässä

Vertaistuki on kahden tai useamman saman tasoisen henkilön keskinäistä, omaehtoista toimintaa. Saman tasoiseksi, eli vertaiseksi, koetaan usein henkilö, jolla on samanlaisia kokemuksia kuin itsellä, tai elämäntilanne on samanlainen. Vertaistuki perustuu erilaisiin tekijöihin kuten toivon herättämiseen, sosiaalisten taitojen oppimiseen ja tiedon saantiin toisilta. Ryhmässä vertaistuki perustuu ryhmän yhtenäisyyteen, toisilta oppimiseen ja yhteiseen älylliseen pohdintaan. Myös luottamus liittyy vertaisuuteen oleellisesti. Luottamuksellisessa toimintaympäristössä tunteiden ilmaisu on helpompaa, samoin vuorovaikutus. Riittävä keskinäinen luottamus mahdollistaa kokemusten jakamisen ryhmätilanteessa toisten kanssa. Asioiden käsittely helpottuu ja uusia selviytymiskeinoja voi löytyä. Tällaiset kokemukset synnyttävät osallisuuden tunnetta minkä on todettu lisäävän yksilön kykyä sopeutua ryhmään. Tällä tavoin yksilössä saadaan aikaan voimaantumista ja sosiaalisen pääoman kasvua. (Mikkonen & Saarinen 2018, 21-22.)

Vertaistukea on mahdollista saada eri tavoin. On olemassa vertaistukiryhmiä, jotka toimivat joko pari- tai ryhmämuotoisena. Näitä yhdistää toisen ihmisen kanssa kasvokkain olo. Nykypäivänä tukea on mahdollista saada myös internetistä erilaisilta ohjatuilta keskustelupalstoilta. Tukea haetaan oman tuen tarpeen mukaan itselle sopivasta vertaistuen muodosta. (Mikkonen & Saarinen 2018, 21-22.) Vertaisryhmätoimintaa on kahdenlaista: keskustelevaa- ja toiminnallista ryhmätoimintaa. Keskustelevassa vertaisryhmätoiminnassa luottamus ja keskinäinen tuki ovat tärkeässä osassa. Ryhmissä keskustelu on tasavertaista ja ketään ei tuomita. Tapaamiset ovat luonteeltaan sallivia ja tunteet sekä mielipiteet ovat sallittuja. Jokaisen annetaan olla oma itsensä ja osallistua siinä määrin kuin itse kokee sopivaksi. Toiminnallisissa vertaisryhmissä vertaiset tekevät ja järjestävät asioita yhdessä. Näihin asioihin kuuluvat esimerkiksi erilaiset harrastusryhmät ja -kerhot ja erilaiset retket ja matkat. Toiminnalliset ryhmät ovat hieman vapaamuotoisempia kuin keskustelevat ryhmät ja tapaamisten sisältö on helpommin muokattavissa. Toiminnalliseen ryhmään on suotavaa tulla yksin, jottei kaveriin turvautuminen olisi mahdollista. Näin mahdollistuu ryhmän yhtenäistyminen ja toisiin tutustuminen. (Mikkonen & Saarinen, 57-62.)

Osa ryhmistä vaatii käynnistyäkseen ammattilaisen apua ja tukea. Ammattihenkilö tuo oman ammatillisen tietotaitonsa ryhmän käyttöön. Ammattihenkilö toimii ryhmän vetäjänä ja hänellä on osittainen vastuu ryhmän ilmapiiristä ja toiminnasta. Hän toimii ryhmän vuorovaikutuksen edistäjänä, mutta ei ongelmien ratkaisijana. (Mikkonen & Saarinen, 62-65.)

Korjaava vertaistuki on yksi vertaistuen muodoista. Se on yleensä pitkäkestoista johtuen muutoksen syntymisen hitaudesta, esimerkiksi kun kyseessä on pitkäaikaissairaus tai lapsen sosiaalinen vahvistaminen. Korjaavassa vertaistuessa voi olla hyötyä ammattilaisen avusta. (Mikkonen & Saarinen 71-72.) Jotta ryhmätoiminta olisi vaikuttavaa, tulisi sen täyttää tietyt ehdot. Ryhmän tulisi kokoontua säännöllisesti ja tapaamisten tulisi olla riittävän pitkiä, esimerkiksi 6-12 kuukautta kerran kuukaudessa. Ryhmätoiminnan riittävä kesto vaikuttaa ryhmän kehittymiseen ja ryhmähengen muodostumiseen. Vertaistoimimisen mahdollistamiseksi siihen osallistuvien ihmisten tulisi olla samantasoisia tai samanlaisista taustoista tulleita. Ryhmän toiminnan tulisi olla tavoitteellista, jotta ryhmän toiminnan kehittymistä voidaan seurata. Toimintaa on hyvä arvioida jatkuvasti ja ryhmän toimintaa tulisi dokumentoida riittävästi. Näillä keinoilla ryhmän edistymistä voidaan seurata ja tarpeen tullen tehdä muutoksia toimintatapoihin. (THL 2015.)

4.2 Raportti Lape-hankkeesta

Entisen hallituksemme kärkihankkeisiin kuului lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma eli LAPE-ohjelma. Sen tavoitteena on muokata muutostyön toimintakulttuuria lapsi- ja perhekeskeisemmäksi ja tuoda palvelut perheiden saataville. Se tukee lapsiin ja perheisiin kohdistuvien palveluiden uudistamista toimiviksi kokonaisuuksiksi ja osana sen tavoitetta on yhteistyö eri ammattikuntien välillä palveluiden tehostamiseksi. (Aula, Sosiaali- ja terveysministeriö 2019.)

Selvityshenkilön ehdotukset lastensuojelun toimintaedellytysten ja laadun parantamiseksi -loppuraportissa kerrotaan ryhmämuotoisen auttamisen olevan melko vähäistä, vaikka tulokset siitä ovat olleet hyviä. Vertaisryhmistä, kuten biologisten vanhempien vertaisryhmästä ja alkoholiongelmaisten perheiden lasten ryhmistä saadut tulokset ovat olleet myönteisiä. Lastensuojelun työntekijöiden suuret asiakasmäärät kuormittavat työntekijöitä ja asiakastyössä tapahtuvalla vertaisryhmätoiminnalla voitaisiin mahdollisesti vähentää myös työntekijöiden kuormitusta. (THL Loppuraportti 2019, s. 35-36.)

Raportissa on kerrottu ryhmämuotoisen tuen tuottaneen hyviä tuloksia nuorten kohdalla. Prosessin ollessa 8-12 kuukautta pitkä ja tapaamisten sekä yhteydenpidon riittävän tiivistä, sen on todettu tuovan merkittävää hyötyä nuorelle. Sosiaali- ja terveysministeriön toteuttaman Kaste-hankkeen tulokset kertovat ryhmämuotoisen tuen merkittävästä vaikuttavuudesta nuoriin. Hankkeen lopputuloksen perusteella ehdotetaan, että korkean lastensuojelun tarpeen alueille tulisikin järjestää nuorten toiminnallista vertaisryhmätoimintaa viipymättä. Näin toimimalla voisi olla mahdollista ennalta ehkäistä perheiden huonovointisuutta ja vaikuttaa laajasti huostaanottojen ja kiireellisten sijoitusten vähenemiseen ympäri maata. (THL Loppuraportti 2019, s.39.)

4.3 Lapsen osallisuus lastensuojelussa

Yhdeksi lastensuojelun keskeisimmistä periaatteista on nostettu perhelähtöisyys ja erityisesti lasten riittävä osallistaminen (THL Loppuraportti 2019, s.15). Jotta lapsen osallisuus toteutuu lastensuojeluprosessissa, lasta tulisi kuunnella, tukea häntä mielipiteensä ilmaisussa, huomioida hänen näkemyksensä ja ottaa lapsi päätöksentekoon mukaan. Näin toimimalla lapsen kanssa voidaan jakaa jossain määrin vastuuta ja valtaa päätöksenteosta. Lapsen identiteetin kehittymisen kannalta osallisuus asioihin ja työhön, jotka hänen etunsa turvaamiseksi tehdään, on tärkeää. Lapsi tulisi ottaa mukaan määrittämään, toteuttamaan ja arvioimaan hänen kanssaan tehtävää lastensuojelun työtä iän ja kehitystason mukaisesti. Tämä on määritelty niin YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa kuin Suomen perustuslaissakin. Myös lastensuojelulaissa on säädetty, että lapsella on oikeus osallistua lastensuojeluprosessinsa jokaisessa vaiheessa. (Bardy yms. 2013, s.149-154.)

Yhdistyneiden Kansakuntien luomassa yleissopimuksessa lapsen oikeuksista käsitellään lapsen osallisuutta. Siinä todetaan, että lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä häntä koskevissa asioissa ikä ja kehitystaso huomioon ottaen. Lapsen mielipiteen kuulemiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota, jotta lapsen sana tulee varmasti kuulluksi. Lapsella on myös oikeus saada häntä koskevaa tietoa itselleen. (Unicef 2019.)

Lastensuojelussa toiminnan suunnittelu yhdessä lapsen ja tämän perheen kanssa auttaa työntekijää ymmärtämään asiakasperheen tilannetta paremmin. Yhdessä tehty toiminnan suunnittelu lisää asiakasperheen osallisuuden tunnetta ja vaikuttamisen mahdollisuutta lastensuojelun prosessissaan. Luottamuksen synty ja avoin vuorovaikutus lisääntyvät riittävän ja oikeanlaisen osallistamisen tuotoksena. Tämä luo edellytykset vaikuttavaan lastensuojeluprosessiin. Luottamus nuoren ja hänen työntekijänsä välillä on toiminnan keskiössä. Vahva luottamussuhde mahdollistaa arkaluontoisienkin asioiden jakamisen. (THL 2019 & Kanaoja yms. s.229.)

5 LEIRIMUOTOINEN TUKIPERHETOIMINTA TUKITOIMENA

5.1 Tampereen kaupungin tukileiritoiminta

Leirimuotoinen tukiperhetoiminta on Suomessa käsitteenä melko uusi. Aiemmin on järjestetty tukileirejä Tampereen kaupungin toimesta, mutta muuten kokemus kyseisestä toiminnasta on vähäistä (Tampereen kaupunki 2013). Tampereen kaupungin järjestämästä tukileiritoiminnasta on tehty opinnäytetyö, jossa avataan Tampereella järjestettyä palvelua.

Tampereen kaupungin tukileiritoiminta on tukitoimi, jonka tavoitteena on vastata tukiperheiden vähydestä syntyvään tarpeeseen. Sen tavoitteet ovat samanlaiset kuin tukiperhetoiminnalla, eli tukea lasten ja nuorten normaalia kehitystä ja antaa vanhemmille mahdollisuus kerätä voimavaroja arjessa jaksamiseen. Tampereen kaupungin järjestämät tukileirit on kehitetty yhteistyössä lastensuojeluyksikkö Luotsin ja Tampereen nuorisopalveluiden yhteistyönä vuonna 2010, ja vuoden 2013 Tampereen kaupungin toimintakertomuksessa se löytyy erityisnuorisotyön palveluiden alta. Palvelu on rajattu 12-17-vuotiaille nuorille, ja leirien tarkoituksena on viettää viikonloppu kodinomaisesti yhdessä muiden nuorten ja nuorisotyöntekijöiden kanssa. Leirille otetaan korkeintaan seitsemän nuorta kerrallaan. Keskeisimmät tavoitteet leireille ovat nuorten vuorovaikutustaitojen kehittäminen ja nuorten perheiden tukeminen leiritoiminnalla. (Hellsten & Ruoranen 2012 ja Tampereen kaupunki 2013.)

5.2 Neljä Asetta Oy:n leirimuotoinen tukiperhetoiminta

Neljän Asteen kehittämä leirimuotoinen tukiperhetoiminta on vaihtoehtoinen malli tukiperhetoiminnalle. Kyseessä on tukitoimi, jollaista vastaavaa ei ole vielä Suomessa toteutettu. Ideana on tarjota ammatillinen leiriviikonloppu asiakaskohtaisella, räätälöidyllä sisällöllä, johon on yhdistettynä perhetyötä ja tukihenkilötoimintaa. Tukitoimea on mahdollista päästä hyödyntämään joko lastensuojelun tai sosiaalihuollon asiakkaana.

Neljän Asteen tukileiriviikonloppujen tavoitteet ovat

- sosiaalisten taitojen harjoittelu
- turvalliset ja korjaavat ryhmäkokemukset
- tuki vanhemmille arkeen
- vuorovaikutustaitojen harjoittelu

- vaihtoehtoiset vapaa-ajanvietto tavat
- itseluottamus ja minäkuva.

Toiminta on suunniteltu vastaamaan leirille osallistuvien lasten tarpeita. Sosiaalisten taitojen vahvistaminen ja turvalliset ryhmäkokemukset ovat toiminnan keskiössä. Erilaiseksi itsensä kokeva nuori tarvitsee tukea jaksamiseen, ja turvallisilla ryhmäkokemuksilla sekä ryhmässä tapahtuvalla vertaistuellalla pystytään tukemaan nuorta haasteiden edessä. Leirin vaikutukset voidaan nähdä suoraan nuoren arkielämässä vahvistuneena itseluottamuksena ja sosiaalisen kyvykkyyden lisääntymisenä. (Mikkonen 2011, 204-205.) Perheet otetaan mukaan viikonloppujen suunnitteluun ja tarkoitus on, että leirien sisältö on toteutettavissa perheen kotona. Leirien aktiviteetit ovat tavallisia asioita, kuten retkeilyä luonnossa ja ruuanlaiton opettelua. Tällaista toimintaa perheet pystyvät toteuttamaan myös kotioloissa.

Perheet osallistetaan alusta lähtien toimintaan mukaan, ja he pääsevät miettimään yhdessä tavoitteet leiriviikonlopuille. Vanhempien annetaan kertoa heidän arkensa toimivista ja haastavista asioista. Myös nuoren ajatuksia kuullaan ja hän saa kertoa esimerkiksi toiveistaan leiriviikonloppuja kohtaan. On tärkeää, että perheen, ja erityisesti lapsen sanaa kuullaan. Lapsella on oikeus kertoa mielipiteensä häntä koskeviin asioihin, ja se tulee ottaa huomioon päätöksiä tehdessä. Osallisuuden toteutuessa lapsella on tunne, että on hän vaikuttanut asioihin, ja hän on saanut tuoda esiin hänelle tärkeitä asiat. (Oranen 2008, 9-11 & Österback 2011, 12.) Jokaisen leirin jälkeen toiminta arvioidaan, ja sitä kehitetään vastaamaan entistä paremmin perheiden ja lasten tarpeita. Leireillä hyödynnetään vertaisoppimista ja nuorten omia ajatuksia ja näkemyksiä tunnetaitojen käsittelyssä. Vertaisoppiminen tapahtuu ryhmän kesken tapahtuvalla ohjatulla keskustelulla ja tehtävien teolla. Nuoret oppivat hyväksymään erilaisuutta, kun he ohjattujen keskustelujen kautta kuulevat esimerkiksi muiden tapoja toimia, kun he ovat suuttuneita tai peloissaan. (Joronen & Koski 2010, 225-227.)

Leirimuotoisen tukiperheviikonlopun aloitusvaiheessa perheet valitaan kaupungin sosiaali-toimen kanssa. Valittuihin perheisiin tehdään kotikäynti, jossa tukitoimi esitellään heille. Tämän jälkeen järjestetään ryhmäytymistapaaminen lasten kanssa. Siellä tutustutaan ja määritellään ryhmän säännöt. Yhteisten sääntöjen ja käytäntöjen muodostaminen on ryhmähengen kannalta tärkeää. Luottamussuhteen luonti ryhmään ja jäseniin helpottuu, kun jokainen ryhmän jäsen on saanut päättää ryhmää koskevista asioista. (Oranen 2008, 43.) Tukiviikonloppuleiri järjestetään kerran kuukaudessa. Leirien välissä on mahdollisuus yhteen tai kahteen tapaamiseen perhetyöntekijän kanssa, joissa käsitellään leirien sisältöä

nuoren ja tämän perheen kanssa. Ensimmäinen tapaaminen pitää sisällään leirin purun tukiviikonlopun sisältöjä ja tunnetaitoteemoja käsitellen nuoren kanssa kahden. Toisella tapaamisella osallistetaan vanhemmat mukaan, ja tapaamisen aikana käydään läpi Mes-karttojen avulla perheen voimavaroja ja haasteita. Kun luottamussuhde leiriohjaajaan on rakentunut, lapset pystyvät peilaamaan leireillä käsiteltyjä asioita ohjaajan kanssa. Lapset kaipaavat tukea ja vahvistusta ajatuksilleen sosiaalisista suhteista heidän arjessaan. Lap- silla voi olla tarve saada ymmärrys tunnetaitoasioista siten, että he kuulevat samoja oival- luksia myös vanhemmiltaan tai muilta läheisiltä aikuisilta. Onkin tärkeää, että nuori saa ko- kemuksia tasapuolisesta kanssakäymisestä luotettavan aikuisen kanssa, ja saa tältä posi- tiivista palautetta sosiaalisista taidoistaan. Näin nuoren sosiaaliset uskallus ja kyvyt vah- vistuvat. (Nuotio & Miettinen 2011, 194-196) Siksi leireille käsiteltyjen teemojen läpi käy- minen kotona on erittäin tärkeää.

Leirimuotoista tukiperhetoiminnan kolme eri vaihtoehtoa, joista valitaan asiakkaan tarpeen mukaan sopiva vaihtoehto:

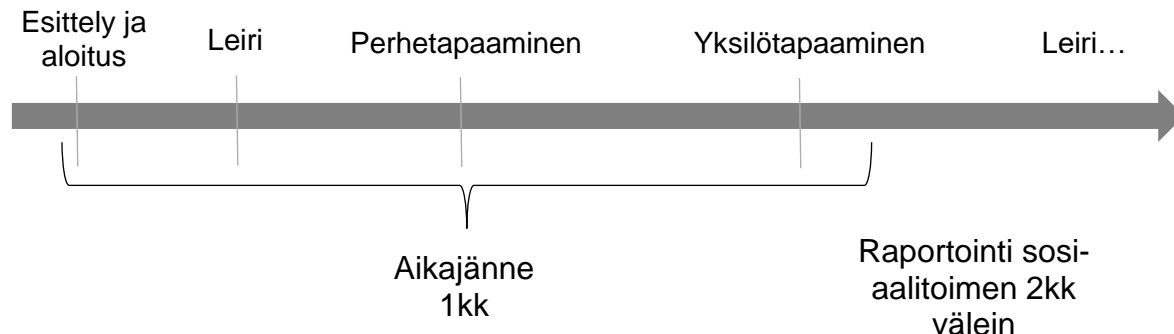
A-vaihtoehto muodostuu tukileiriviikonlopusta ja leirien välisessä ajanjaksossa tapahtu- vista yksilö- ja perhetapaamista. Tässä vaihtoehdossa prosessin ensimmäinen vaihe al- kaa tutustumisella ja luottamussuhteen rakentamisella. Tähän kuuluu henkilökohtaisten tavoitteiden asettaminen ja tunnetaitojen harjoittelu Friends-ohjelman ja vertaisoppimisen avulla leireillä ja yksilötapaamisilla ohjaajan kanssa. Toisessa vaiheessa alkaa opittujen taitojen harjoittelu, ja nuori tiedostaa ajatusten, tunteiden ja käyttäytymisen yhteyden. Ta- paamisilla käydään leirillä koettuja asioita läpi ja juurrutetaan opittuja taitoja arkeen. Kol- mannessa vaiheessa syvennetään opittuja taitoja. Tähän kuuluu omien ajattelutapojen haastaminen sekä tapaamisilla MES-karttoihin tutustuminen ja niiden valinta perheissä yhdessä ohjaajan kanssa. Viimeisessä vaiheessa opitut tiedot ja taidot juurrutetaan nuo- ren elämään. Tässä vaiheessa nuoren tunnetaidot ovat kehittyneet siihen pisteeseen, että hän osaa soveltaa oppimaansa arkielämässä. Toimintaa tehostetaan tapaamisilla MES- karttojen teolla yhdessä ohjaajan kanssa.

B-vaihtoehdossa prosessi koostuu tukileiriviikonlopusta sekä yhdestä perhetapaamisesta leirien välissä. Ensimmäiseen vaiheeseen kuuluu nuoren henkilökohtaisten tavoitteiden asettaminen ja leirin purku perhetapaamisella yhdessä nuoren vanhempien kanssa. Toi- sessa vaiheessa nuorella alkaa opittujen taitojen harjoittelu. Perhetapaamisilla avataan leirillä tapahtuneet asiat. Kolmannessa vaiheessa haastetaan nuoren ajattelutapoja ja käydään leiri läpi perhetapaamisella. Viimeisessä vaiheessa autetaan nuorta syventä- mään opittuja tietoja ja taitoja. Nuori osaa soveltaa oppimaansa ja perhetapaamisella

käydään leirien vaikutus läpi perheen kanssa. Leireillä harjoitellaan tunteita Friends- ja Mes-ohjelmien avulla.

C-vaihtoehdossa prosessi koostuu kuukausittaisesta tukileiriviikonlopusta. Ensimmäisessä vaiheessa asetetaan tavoitteet prosessille. Toisessa vaiheessa nuori harjoittelee opittuja taitoja. Kolmannessa vaiheessa nuori syventää oppimiaan asioita ja haastaa omia ajattelutapojaan. Viimeisessä vaiheessa opittuja asioita juurrutetaan ja nuori pääsee soveltamaan opittuja taitoja arjessaan. Leireillä harjoitellaan tunteita Friends ja Mes-ohjelmien avulla.

Palvelun lopetusvaiheessa perheet tavataan kertaalleen heidän kotonaan. Tämän jälkeen arvioidaan leirien toiminta tavoitteiden ja asiakaskokemusten kautta. Sosiaalitoimelle luodaan oma loppuraportti viikonlopuista ja heidän kanssaan pidetään yhteistyöpalaveri leireihin liittyen.

Kuvio 1. Prosessin kulku. Kuviossa havainnollistettu leirimuotoisen tukiperhetoiminnan prosessin kulku, kun leirien lisäksi palveluun on valittu leirien välissä tapahtuvat tapaamiset. Prosessin kesto on 12 kuukautta.

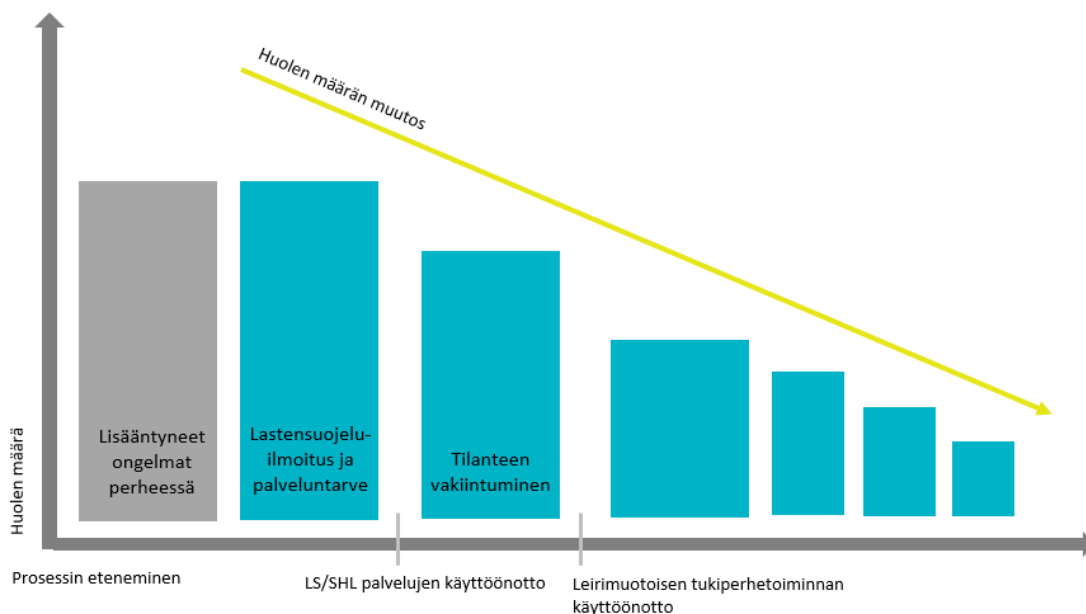
Neljän Asteen järjestämään tukiviikonloppuleireihin otetaan kerrallaan mukaan pieni määrä lapsia, 6-8, jotta tutustuminen ja luottamussuhteiden rakentaminen osallistujien välillä on helppoa. Ryhmäytymisen tapahduttua lapset pystyvät keskittymään täysin viikonlopuille asetettuihin teemoihin. Ohjaajat antavat lapsille tilaa omaan kanssakäymiseen ja mahdollisten ristiriitojen selvittelyyn. Tilanteisiin puututaan vain, jos lasten omat keinot eivät riitä tilanteen selvittämiseksi ja näissäkin tilanteissa ohjaaja ohjaa eikä anna suoraan

valmiita ratkaisuja tilanteen purkamiseksi. Tämä mahdollistaa ryhmädynamiikan kehittymisen ja nuorelle mahdollisuuden onnistua haastavassa vuorovaikutustilanteessa (Kaukkila & Lehtonen 2007, 31-32). Ohjaajat ovat leireillä koko ajan läsnä, ja ohjaavat tarvittaessa lasten keskusteluja ennalta sovittujen tavoitteiden mukaisesti.

Leireillä tunnetaitoja harjoitellaan keskustelujen kautta ohjaajan ohjatessa keskusteluja. Lapsille annetaan tilaa rakentaa omia ja yhteisiä oivalluksia. Lapset oppivat toisiltaan ja itsestään, ja ymmärrys erilaisuudesta muodostuu lapsille. Erilaisuuden ymmärtäminen on osa lapsen itsensä ja muiden hyväksymistä sellaisina kuin he ovat (Joronen & Koski 2010, 225-227). Leirin aikana lasten käytöksessä saattaa ilmetä haasteita. Tällöin lapsi otetaan ryhmästä sivuun ja haasteet käsitellään ohjaajan avustuksella. Ryhmän sisällä positiiviset sanat ja teot nostetaan kaikkien kesken esille. Tämä kasvattaa ryhmän itseluottamusta ja uskoa omiin toimintatapoihinsa. Ryhmän positiivinen identiteetti pääsee rakentumaan ryhmän sisällä tapahtuneiden myönteisten asioiden avulla. (Mikkonen 2011, 206-207.)

Itseluottamus ja minäkuva voivat muuttua lapsella jatkuvasti. Leireillä ja tapaamisilla keskitytään yksilöllisesti kunkin lapsen omiin näkökulmiin erilaisista asioista. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja erilainen. Itseluottamuksen kehittymisen kannalta tämän ymmärtäminen on lapselle tärkeää. Nuoruuteen kuuluu, että nuori kokee olevansa erilainen kuin muut. Oma identiteetti alkaa muovautua nuorella ensimmäisen luokan aloittamisen jälkeen. Siihen vaikuttavat nuoren harrastukset, kaveripiiristä saadut ryhmäkokemukset ja omat perheenjäsenet. Nuoren minäkuvan hahmottuminen on pitkä prosessi, ja nuori tarvitsee minäkuvan hahmottumiseen aikuisen tukea ja läheisyyttä. (Dunderfelt 2011, 82-84.) Leirien, tukiviikonloppujen ja tukikäyntien tarkoitus on saada lapselle keinoja arkeen niin tunnetaitoasioiden käsittelyyn kuin kehittymiseen nuoreksi aikuiseksi itseensä luottaen.

Suunnitelmallinen ja tavoitteellinen leirimuotoinen tukiperhetoiminta pitää sisällään lasten kotiin tehtävän työn. Vanhemmilla täytyy olla ymmärrys lapsen haasteista ja niihin vaikuttavista asioista, jotta kokonaisvaltainen tukeminen tunnetaitoasioissa on mahdollista. Vanhempien jatkuva tuki mahdollistaa nuoren tunnetaitojen kehittymisen myös perheen arjessa. (Nuotio & Miettinen 2011, 194-196.) Leiri on myös tuki vanhemmille arkeen. Monilla perheillä ei ole mahdollisuutta harrastaa ja viettää vaihtoehtoisia viikonloppua esimerkiksi isovanhemmillaan (Neljä Astetta 2019). Leirimuotoinen tukiperhetoiminta tarjoaa lapselle mahdollisuuden viettää erilainen viikonloppu turvallisessa ja mukavassa ympäristössä. Samalla se antaa vanhemmille mahdollisuuden levätä ja kerätä voimia.

Prosessin kulku, kesto 12kk

Kuvio 2. Tukitoimen vaikutus huoleen. Kuvio kuvaa kuinka leirimuotoisen tukiperhetoiminnan aloitus vähentää huolta perheen tilanteesta pitkällä aikavälillä.

5.3 Mes® - Monimuotoisen elämän sankari – Itsetuntemuksen ja elämähallinnan ohjelma

Mes-ohjelma on Neljä Astetta Oy:n kehittämä itsetuntemuksen ja elämähallinnan ohjelma. Se on työväline oman elämähallinnan, itsetuntemuksen, vanhemmuuden ja tunnepuolen työskentelyn parantamiseen. Ohjelma on luotu alun perin työkaluksi perhetyön asiakkaina olevien perheiden vanhempien kanssa tehtävään työhön. Se pohjautuu kokemuseräiseen kehikseen, mutta lisäksi sen keskeisiä lähestymistapoja ovat kognitiivinen, tunnelukko-, ratkaisu- ja voimavarakeskeinen, käyttäytymis-, ja narratiivinen terapia sekä positiivinen psykologia, selviytymisstrategia ja läheisriippuvuusteoria. Mes-ohjelma toimii valtakunnallisesti ympäri Suomea yksilö- ja ryhmämuotoisena työskentelynä. Aikuisten ryhmät kokoontuvat kaksi kertaa kuukaudessa 16 kuukauden ajan. (Neljä Astetta 2019.)

Taija Ylätaalo, 2016, on kirjoittanut Mes-ohjelmaan liittyen pro gradu -tutkielman. Siinä saatujen tulosten mukaan Mes-ryhmään osallistuneiden vanhempien itsetunto ja itseluottamus parantuivat, he kokivat omien tarpeiden tulleen huomioiduksi ja omien rajojen

hahmottuminen helpottui. Osalla vanhemmista ohjelmaan osallistuminen auttoi omien voimavarojen löytymisessä. Jaksaminen parani, mikä lisäsi vanhemman läsnäoloa perheessä ja hyvinvoinnin edistämistä perheessä. Vanhemman omien rajojen löytymisen kautta myös lasten turvallisuus koheni, kun vanhempi ymmärsi, mitä haastava ja mahdollisesti turvaton kasvuympäristö aiheuttaa lapselle. Ohjelma vahvisti vanhemmuuden tunteita osallistuneissa sekä ymmärrystä siitä, mitä riittävä vanhemmuus on ja mitä lapsi tarvitsee turvalliseen kasvuun ja kehitykseen. Kuullut kokemukset muiden perheiden haasteista toivat näkemystä omaan vanhemmuuteen ja perhe-elämään ja lievittivät usein koettua syyllisyyttä ja häpeää omasta tilanteesta. Tutkimukseen osallistuneen ryhmän jäsenet kokivat suurta yhteisöllisyyttä sekä löysivät ryhmästä myös pidempiaikaisia ystäviä. (Ylä-talo 2016, 22-31 & 70-73.)

Mes-ohjelman karttoja ovat

1. omien tarpeiden kartta
2. unelmat ja elämästä nauttimisen kartta
3. monimuotoisen rakkauden kartta
4. sukupolvien ketjun kartta
5. ihmissuhteiden kartta
6. omien menetysten kartta
7. omien tunteiden kartta, tunnelukot
8. selviytymiskeinojen ja roolien kartta
9. omien rajojen kartta
10. mitä puran itsestäni pois- kartta
11. omien vahvuuksien kartta
12. elämän tärkeysjärjestys ja arvot- kartta
13. miehisyyden isyyden/naiseuden äitiyden kartta
14. parisuhteen kartta
15. tulevaisuus- kartta
16. minun MES-ohjelmani- kartta

Mes-ohjelmaa käytetään samalla tavalla lasten ja nuorten kanssa kuin aikuisten. Luottamuksen synnyttäminen ryhmään on avain asemassa, jotta luottamuksellinen keskustelu ja vertaistuki mahdollistuvat. (Mikkonen & Saarinen 2018, 21-22.) Vertaisoppimisen kautta pyritään saamaan aikaan oivalluksia ja muutoksia mielikuvissa ja asenteissa omaan itseensä liittyen. Ohjelmalla pyritään vahvistamaan nuorten itsetuntoa ja auttaa heidän minäkuvansa muodostuksessa sekä sosiaalisten taitojen kehittämisessä. (Neljä Astetta 2019.)

5.4 Friends-ohjelma

Friends-ohjelma on australialaisen psykologian professori Paula Barretin luoma mielenterveyden häiriöitä ehkäisevä ohjelma. Friendsin avulla lapsia, nuoria tai nuoria aikuisia opetetaan kehittämään tunnetaitojaan. Sen avulla tunteiden käsittely helpottuu ja se tarjoaa työkaluja pettymyksistä ja vastoinkäymisistä selviämiseen. (Asemanlapset ry, Friends 2019)

Friends-ohjelman tavoitteet ovat hyvin samankaltaisia Neljän Asteen leirimuotoisen tuki-perheviikonlopun kanssa. Siksi leireillä toimii ohjaajana vähintään yksi Friends-ohjelman läpi käynyt työntekijä. Ohjelma luo uskoa nuoren pärjäämiseen elämässä ja se vahvistaa ja kehittää nuoren itsetuntoa sekä minäkuvaa. Ohjelmaa voidaan hyödyntää ryhmätyöskentelyssä sekä yksilötapaamisilla. (Asemanlapset ry, Friends 2019)

Ohjelmaan kuuluu kaikkiaan 12 tapaamista. Näillä tapaamisilla tehdään harjoituksia ja keskustellaan. Tavoitteena on löytää nuorelle konkreettisia keinoja selviytyä pelkoa ja huolta aiheuttavista tilanteista arkielämässä. Vertaisoppiminen on toiminnassa tärkeässä roolissa. Sen avulla nuori huomaa, että muidenkin nuorten elämässä voi olla samanlaisia huolenaiheita kuin hänellä itsellään. Tapaamisilla läpikäytyt aiheet tuodaan nuoren vanhempien tietoisuuteen, jotta vanhemmat voivat tukea nuorta oppimisessa. Tavoitteena on opittujen taitojen siirtäminen osaksi perheen arkea. (Asemanlapset ry, Friends 2019)

5.5 Person Brain

Person Brain on lääkäreiden Paul W. Bakerin ja Meredith White-McMahonin luoma tuen malli nuorille, jotka tarvitsevat vuorovaikutussuhteiden korjaamista. On havaittu, että ihmisten aivot ovat neuroplastiset ja ne kykenevät muuttumaan koko elämänkaaren ajan. Geenit vaikuttavat aivoihin, mutta myös ympäristöllä on niihin suuri vaikutus. Person

Brainin neurorelaationaalisessa uudelleenoppimisen mallissa nuoren muutosta tuetaan tunnistamalla hänen elämänsä tärkeimmät ihmiset, kokemukset ja ympäristöt. Mallissa uskotaan myös että, nuoren vuorovaikutussuhteiden muutokseen tarvitaan muita ihmisiä, aivot kehittyvät koko elämänkaaren ajan, vuorovaikutuksellisten ja ekologisten tarpeiden täyttyminen muuttavat aivojen rakennetta ja aivot on suunniteltu sopeutumaan ympäröivään maailmaan. Person Brain-koulutuksen saaneet ohjaajat osaavat toimia terapeuttisina auttajina. Terapeuttiset auttajat saavat aikaan positiivisia kokemuksia, jotka muokkaavat aivoja. On tutkittu, että hyvät ihmissuhteet ja elämäkokemukset voivat muuttaa aivoja positiiviseen suuntaan. (Baker & White-McMahon 2014, 1-3.)

Aivot voivat mennä selviytymistilaan stressistä tai traumaattisesta kokemuksesta. Silloin selviytyjäaivot ohjaavat ihmistä ja tällöin ihminen reagoi toimimalla ennen ajattelua. Usein teko onkin vähemmän järkevä ja vasta jälkeensä tajutaan, kuinka ajatukseton teko olikaan. Nuoreen kohdistunut stressi voi johtua ympäristötekijöistä. Nuorena koetut rikkinäiset ihmissuhteet ovat ominaisia monelle traumaattisista kokemuksista kärsivälle nuorelle. Tärkeät kokemukset kuten turvallinen suhde aikuiseen jäävät kokematta ja tällä on todettu yhteys esimerkiksi myöhempään päihteiden ongelmakäyttöön. (Baker & White-McMahon, 5-6.)

Reimbursement eli hyvittäminen on olennainen asia elämässä menestymisen kannalta. Siinä tärkeää on saada nuorelle korjaavia kokemuksia eli pyrkiä täyttämään nuoren elämästä aiemmin täyttämättä jääneet tarpeet. Näitä käydään läpi nuoren tarpeiden eri osaluilta, joita ovat esimerkiksi haitalliset ihmissuhteet, ikätasoon nähden puuttuvat elämäkokemukset, terveyteen liittyvät tarpeet, itsehillintä ja tunnekokemukset, riittävä koulutus elämässä pärjäämiseen sekä nuoren omat, uniikit kokemukset elämästä, jotka vaikuttavat kanssakäymiseen muiden kanssa. Tavoitteena on saavuttaa riittävä resilienssi, joka mahdollistaa vastoinkäymisten kokemisen ilman suurta tunne-elämän järkkymistä. (Baker & White-McMahon, 5-8.)

6 TULOKSET JA TUOTOS

6.1 Toiminnallinen opinnäytetyön tutkimuksellisuus ja aineiston analysointi

Opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö. Työn konkreettisena tuotoksena on syntynyt opas, jota voi hyödyntää perehdytys- ja koulutustarkoituksessa.

Toiminnallinen tiedonkäsitys sosiaalialalla on tärkeää. Työtehtävissä syntyy jatkuvasti uusia kokemuksia, arvioita ja näkökulmia, joita ei hyödynnetä käytännössä. Sosiaalialalla käytännöllisyydellä ja sovellettavuudella on merkittävä rooli. Toiminnallisella opinnäytetyöllä vastataan niin teoreettisiin kuin käytännöllisiinkin tarpeisiin. (Vilkkä & Airaksinen 2003, s.7-8.)

Toiminnallisella opinnäytetyöllä tavoitellaan käytännön toimien järjeistämistä, opastamista tai järjestämistä. Työssä yhdistyvät käytännön toteutus ja siihen liittyvä raportointi tutkimusviestinnän keinoin. (Vilkkä & Airaksinen, s 9-10.) Opinnäytetyössä pääsen toimeksiantajan kanssa hyödyntämään ja näyttämään osaamistani itselleni mielenkiintoisessa ympäristössä. Työni on kohdennettu Neljän Asteen henkilökunnalle.

Toiminnalliseen opinnäytetyöhön ei välttämättä sisälly tutkimuksellisia menetelmiä vaan työstä tehdään selvitys, jotta työn määrä pysyisi kohtuullisena. Tietoa kerätään yhtä lailla kuin tutkimuksellisessa opinnäytetyössä, mutta työssä tapahtuva selvitys nojautuu vain vähäisesti teoriaan. (Vilkkä & Airaksinen, s. 56-57.) Työn tuotoksena syntyvässä oppaassa tiedot on kerätty pilottihankkeen leirien asiakkailta, työntekijöiltä, sosiaalitoimelta ja alan kirjallisuudesta. Tietoa opinnäytetyöhöni olen siis kerännyt pääasiassa Neljän Asteen leirityön kehittäneiltä työntekijöiltä sekä perehtymällä Neljän Asteen asiakastyöstä kerättyihin tilastoihin ja työstä saatuun palautteeseen. Tämän lisäksi olen täydentänyt tietouttani aiemmilla tutkimuksilla, joita aiheesta on tehty.

Leiritoiminnan kehittäneiltä työntekijöiltä keräämäni dataa, sekä tilastoja ja palautetta olen analysoinut teemoittelemalla aiheita, jotta pystyin havainnoimaan, mitkä asiat nousevat keskeiseksi oppaan tekemisen kannalta. Aineistoin analyysin tekemiseen on monia erilaisia tapoja. Opinnäytetyössä on tärkeää, että valitsee tavan, joka parhaiten tuo esiin vastauksen tutkimustehtävään. Käytin ymmärtämiseen pyrkivää menetelmää, jossa päättelin, mitkä olisivat oppaan teon kannalta merkittävimpiä teemoja. Analyysitavat voidaan jakaa kahteen alaryhmään, jotka ovat ymmärtämiseen pyrkivä lähestymistapa, jossa käytetään usein päätelmien tekoa ja laadullista analyysiä sekä selittämiseen pyrkivässä lähestymistavassa usein käytetään tilastollista. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 224-225.)

6.2 Oppaan tekoprosessi

Minulle tarjottiin vuoden 2018 lopussa mahdollisuutta lähteä mukaan kehittämään uutta tukitoimea yhdessä Neljän Asteen kanssa. Olin ollut elokuussa 2018 ohjaajana Neljän Asteen järjestämässä leirimuotoisessa tukiperheviikonlopussa Heinolan seikkailukeskus Saksalassa. Kyseessä oli yksi kuudesta pilottihankkeeseen kuuluvasta viikonlopusta. Leirillä oli mukana seitsemän nuorta, jotka kaikki olivat Kymenlaakson sosiaalitoimen asiakkaita. Toiminnasta saatujen kehitysideoiden ja hyvän palautteen jälkeen Neljä Asteella visioitiin toiminnan laajentamisesta valtakunnalliseksi tukitoimeksi.

Ennen oppaan luomista, toimintaa kehitettiin vastaamaan entistä paremmin asiakkaiden tarpeita. Asiakkailta kerättyjen palautteiden perusteella toiminnasta pidettiin, ja he toivoivat uutta, pidempää tukijaksoa. Toiminnan kestoksi määriteltiin yksi vuosi. Tällä mahdollistetaan toiminnan hyvä vaikuttavuus. Leirien säännöllisyys oli perheillä tärkeää. Kuukauden välein tapahtuvat tapaamiset koettiin joidenkin osalta liian harvoiksi. Tämä huomioitiin ja jatkossa leirien välissä on mahdollista tavata lasten ja perheiden kanssa, kiinnittäen huomiota lapsen edellisen leirin toimintaan. Pilottihankkeeseen osallistunut Kymenlaakson sosiaalitoimi piti hankkeesta ja he kokivat palvelun hyödyttävän heidän asiakkaitaan.

Leirimuotoista tukiperheviikonloppua ei ole vastaavassa muodossa aiemmin järjestetty Suomessa. Lähimpänä on ollut Tampereen kaupungin järjestämä tukileiritoiminta, jota on ilmeisesti järjestetty viimeksi vuonna 2013. Se järjestettiin 12-17 vuotiaille nuorille ja siinä oli osittain samoja tavoitteita kuin Neljän Asteen leirimuotoisessa tukiperheviikonlopussa, kuten vuorovaikutustaitojen kehittäminen. (Tampereen kaupunki 2013.) Kuitenkin palvelumuotona nämä ovat melko erilaisia, Neljän Asteen palvelu on yhdistelmä tukiperheviikonloppua ja perhetyötä, kun Tampereen kaupungin toiminta rajoittui leireihin.

Toiminnan tarjoaminen valtakunnallisesti vaatii, että jokaisella paikkakunnalla, jossa leirimuotoista tukiperhetoimintaa järjestetään, olisi toimintaan koulutettu työntekijä. Neljän Asteen Pilottihankkeen vastaavana työntekijänä toimi Petri Salmivainio, joka vastasi hankkeen toiminnasta perheissä ja leireillä. Yrityksen kuitenkin ole mahdollista käyttää häntä jokaisen leirin käynnistämisessä Suomessa. Siksi toimintaa varten tarvittiin opas, josta löytyisi vastaukset kaikkeen oleelliseen, mitä toiminnan aloitus vaatii.

Oppaan teossa olen hyödyntänyt pilottihankkeesta saatuja tietoja. Myös leirivastaava Petri Salmivainion kokemus pilottihankkeesta sekä avopalvelujen johtaja Toni Sipiläisen kokemus palvelujen tuottamisesta kunnille on ollut tärkeää. Pohdimme yhdessä tukitoimea ensimmäisen kerran tammikuussa 2019. Tämän jälkeen olemme tavanneet kolmen viikon

välein, jotta oleellinen tieto tulisi jaettua kaikkien kesken. Olemme yhdessä pohtineet suuntaa, johon leiritoimintaa haluamme viedä. Itse toin mukaan tieteellistä näkökantaa ja perusteluja, miksi joitain asioita leirillä olisi hyvä toteuttaa. Itse oppaan toteutukseen sain tietyt raamit, joiden sisälle sain itse tuottaa tarvittavan tiedon.

6.3 Palaverit ja tiedonkeruu

Tapasimme opinnäytetyöprosessini aikana avopalvelujen johtaja Toni Sipiläisen ja pilottihankkeen leirivastavana toimineen Petri Salmivainion kanssa säännöllisesti Neljän Asteen toimistolla. Kolmen kuukauden aikana tapasimme neljä kertaa. Jokainen tapaaminen oli kestoltaan 2-4 tuntia. Tapaamisten sisältö liittyi yleisesti leirimuotoiseen tukiperhetoimintaan. Keskustelut sisälsivät toiminnan ja oppaan sisällön lisäksi tukitoimen markkinointistrategisia pohdintoja ja valintoja. Esiin nousi erilaisia teemoja prosessiin liittyen. Niitä olivat asiakkaan osallisuus, ohjaajien roolit, tavoitteiden vaikuttavuus ja oppaan luettavuus. Niistä muodostui oppaan sisältö, joita ovat leirin tavoitteet ja kulku, toiminnan aloitus Friends- ja Mes-ohjelmien käyttö, leirin budjetti ja yleiset asiat, turvallisuus ja esitietolomake sekä dokumentointi.

Roolit palaverissa olivat selkeät. Sipiläinen toi tapaamisiin tietonsa talouspuolesta ja ymmärryksensä, mihin suuntaan palvelua tulee kehittää, jotta se on toimiva ja kilpailukykyinen. Salmivainion kokemus pilottihankkeesta oli tärkeää. Hän ymmärsi mitä leireillä voi ja kannattaa toteuttaa. Ne asiat olivat esimerkiksi Friends-ohjelman käytön jatkaminen tulevilla leireillä sekä koko MES-ohjelman hyödyntäminen leirien välisillä tapaamisilla nuoren vanhempien kanssa. Hän vastasi myös yhteydenotoista sosiaalitoimeen tukitoimen markkinointiin liittyen. Itse toin prosessiin mukaan teoreettista näkökulmaa, ja tehtävänäni olikin usein perustella teorian pohjalta toiminnassa tapahtuvia asioita, kuten osallisuutta ja vertaistukea. Palaverit olivat luonteeltaan tasapuolisia. Jokainen sai tuoda omat ajatuksensa esiin ja ideointivaiheessa kaikki erikoisimmatkin ideat pysttiin tuomaan esiin. Pääsimme dialogin kautta parhaiten yhteisymmärrykseen tukitoimen ja oppaan sisällöistä. Keskustelu oli sujuvaa ja helppoa, kun palaverin tavoitteena oli selkeästi oppaan ja toiminnan kehitys yhdessä. Oppaan tekovaiheessa päätimme yhdessä aiheet, joita oppaaseen sisällytetään. Oppaan sisällön luomisessa hyödynsimme opinnäytetyön teoriaosuutta, Salmivainion tukitoimen prosessin tuntemusta sekä Sipiläisen tietämystä kustannuksista.

Pilottihanke toi esiin tukitoimen toimivat osa-alueet. Niitä olivat esimerkiksi leirien aikataulutus, budjetti ja iso osa leirin sisällöstä. Näin leirin kulku havaittiin toimivaksi. Ensimmäinen leiripäivä on lyhyt, ja se on tarkoitettu yhdessäoloon ja leirin teemojen läpikäyntiin nuorten kanssa. Toinen leiripäivä on toimintapäivä, jolloin nuorten kanssa tehdään jotain yhdessä sovittua aktiviteettia, kuten retkeilyä tai veneilyä. Viimeinen päivä on leirin

yhteenvetopäivä. Myös budjetti havaittiin, pilottihankkeessa, riittäväksi leirin toteuttamiseen. Toisen työntekijän työaika pohdimme yhdessä kokemustemme perusteella. Todettiin, että tämän hetkinen budjetti ei riitä kahden työntekijän kokoaikaiseen työskentelyyn leirien aikana. Budjetti mahdollisti toisen työntekijän työajaksi 10-20 tuntia viikonlopun aikana. Toinen työntekijä on paikalla tarpeen mukaan. Mikäli ryhmän toiminta sujuu ilman isoja haasteita, on toinen työntekijä paikalla ainoastaan keskimmäisenä päivänä. Ensimmäinen ja viimeinen päivä ovat lyhyitä päiviä, jolloin toista työntekijää ei välttämättä tarvita paikalla.

Leirin tavoitteiden konkretisoiminen vaati tiimiltämme syvällisempää pohdintaa. Teimme mind mapin, jossa jokaisella tavoitteella oli oma kuplansa. Keskustelimme ja hyödynsimme erityisesti Kananojan ja Ruuskasen (2019) tuottamaa Lape-hankkeen loppuraporttia, jossa korostettiin vertaistuen ja -oppimisen mahdollisuuksia tulevaisuuden tukimuotona. Loput tavoitteet muotoituivat yleisesti tukitoimen sekä Friends- ja Mes-ohjelmien tarjoamien mahdollisuuksien mukaan, nostaen sieltä esiin tärkeimpiä näkökulmia, jotka nostimme yhdessä oppaaseen leirin teemoiksi.

Havaitsimme, että toiminta itsessään on ryhmässä toimimista erilaisten harjoitteiden ja aktiviteettien parissa. Friends-ohjelma avulla mahdollistuu itseluottamuksen ja minäkuvan rakentuminen ja sosiaalisten sekä vuorovaikutustaitojen kehittäminen. Mes-ohjelman avulla tuodaan nuoren vanhemmille tukea arkeen. Oppaassa avataan johdannon jälkeen jokainen toiminnan tavoite. Se tuo toimintaa käynnistävälle uudelle työntekijälle julki, mitä leireillä ja niiden välissä olevilla tapaamisilla on tavoitteena. Tämän jälkeen oppaassa on avattuna prosessin kulku. Toiminta on jaettu kolmen kuukauden mittaisiin jaksoihin, joilla jokaisella on omat tavoitteensa. Prosessin kulun ymmärtäminen auttaa myös hahmottamaan sitä, kuinka viedä toimintaa kohti tavoitteita. Tällä tarkoitan, että ensimmäisen jakson aikana ei esimerkiksi voi toteuttaa sellaisia harjoitteita, jotka vaativat suurta luottamusta ryhmän sisällä. Kananoja ja Ruuskanen mainitsevat loppuraportissaan, että vertaistuen tulee olla riittävän pitkäkestoista ja tapahtua riittävän usein, jotta se on vaikuttavaa. Siksi leiritoiminta kestää kokonaisen vuoden yhdellä ryhmällä.

Opas jatkuu ohjeistuksella leiriviikonlopun kulusta. Siihen oli vakiintuneet aikataulut jo pilottihankkeesta ja ne toimivat. Totesimme tiimissä, että ryhmäläisten valitseminen leirille on haastavaa. Emme kyenneet luomaan tarkkaa määritelmää, millainen ryhmän muodon tulisi olla. Jokaisen nuoren henkilökohtaiset haasteet tulee ottaa huomioon ryhmää koottaessa. Ryhmän tulee olla riittävän erilainen, jotta vertaisoppiminen on mahdollista (THL 2015).

Tulimme tulokseen, että leirien välissä olevien tapaamisten määrä pysyisi samana kuin pilottihankkeessakin. Tapaamisten sisältöä muokkasimme asiakaslähtöisempään suuntaan. Aiemmin toinen tapaamisista tapahtui koko perheen kesken ja toinen tapaaminen nuoren kanssa kahden. Nyt tapaamiset ovat muokattavissa perheen tarpeen mukaan. Näin tämä työmuoto saa lisättyä asiakaslähtöisyyttä työskentelyyn.

Viimeisessä palaverissa toimeksiantaja tahtoi, että oppaasta tulisi myös markkinointimateriaali, jota voi lähettää sosiaalitoimiin. Tukitoimen markkinointi sähköpostiviestein ja puhe-
luin ei tuottanut toivottua tulosta, ja siksi toimeksiantaja tahtoi tuoda oppaan markkinoinnin avuksi. Tästä syystä oppaaseen päätettiin tuoda esittelyt Friends- ja Mes-ohjelmista. Lukemalla oppaan ymmärtää pääpiirteittäin, kuinka ohjelmat toimivat käytännössä. Lisäksi oppaaseen tuotiin budjettiosioon tarkat tiedot kustannuksista, jotta palvelun mahdollinen ostaja ymmärtää mistä hinta koostuu.

Turvallisuussuunnitelman pohja oli tehty jo pilottihanketta varten ja sitä ei tehty uudestaan. Esitietolomaketta ei kuitenkaan pilottihankkeessa tarvittu, ja siksi sellainen tuli luoda. Sovimme yhdessä Salmivainion ja Sipiläisen kanssa lomakkeen sisällön ja loin siitä dokumentin. Lomakkeessa tahdoimme korostaa vanhempien ja toimintaan osallistuvan nuoren osallisuutta. Lomakkeessa on vanhempien ja nuoren toiveille omat kohtansa, joissa tuoda itselle tärkeitä asioita julki. Ennen leiriä tapahtuvalla esittelytapaamisella sovitaan perheen kanssa yhdessä tavoitteet toiminnalle, ja esitietolomake tukee tätä perheen osallisuutta. (Bardy yms. 2013, s.149-154.) Lopuksi siirsimme yhdessä Neljän Asteen kehityskoordinaattorin kanssa tiedot dokumentointityökalu Nappulaan, jossa se on jokaisen työntekijän saatavilla.

Lopuksi toteutimme oppaan ulkomuodon. Oppaan värimaailma ja fontti ovat toimeksiantajani standardien mukaiset. Sain viestintäkoordinaattorilta tarvittavat tiedot oppaan esteettisen puolen muokkaamiseen. Lopuksi hyväksytin oppaan toimeksiantajallani.

Tutkimustyyppiksi valikoitui etnografinen tutkimus. Sille ominaista on erilaisten aineistonkeruu menetelmien yhdistäminen, kuten haastattelu, havainnointi ja kirjallisten dokumenttien keruu. (Hirsjärvi yms, 187.) Osallistuessani yhdelle pilottihankkeen leireistä havainnoin leiriohjaajan toimintaa ja leirin kulkua koko ajan paikalla ollessani. Kyseessä oli osallistuvaa havainnointia, sillä osallistuin kaikkeen toimintaan mukaan aina leirin aloituksesta lasten kotiin vientiin asti. (Hirsjärvi yms, 211.) Haastattelun sijaan hyödynsin dialogista keskustelua ja reflektointia toimeksiantajani kanssa toimintaan liittyvistä asioista. Sain nähdä sähköpostiviestit, joissa oli kirjallinen palaute pilottihankkeeseen osallistuneelta sosiaalitoimelta. He eivät antaneet palautteessaan kehitysideoita, vaan pitivät toiminnasta kovasti.

Sain yhden suullisen palautteen pilottihankkeeseen osallistuneelta nuorelta ja hänen äidiltään. He olivat olleet tukiperhejonossa lähes vuoden, ja äidillä ei ollut ollut juuri omaa aikaa, jolloin kerätä voimavaroja arjessa jaksamiseen. Toiminta toi hänelle kerran kuukaudessa vapaan viikonlopun, joka lisäsi hänen voimavarojaan. Myös nuori oli tyytyväinen leireihin ja kävi siellä mielellään.

Keskustelun, ideoinnin ja mind mappien perusteella teemoittelin aiheet alateemoihin. Niistä muodostui oppaan sisältö, johon kuuluu: leirin tavoitteet, Friedns ja Mes- ohjelmien käyttöleirillä, osallisuus, leirin budjetti, turvallisuus ja esitietolomake.

6.4 Eettisyys

Opinnäytetyössä on tärkeää toimia tieteellisen kirjoittamisen eettisten periaatteiden mukaisesti. Tutkijalta odotetaan huolellisuutta ja rehellisyyttä tietojen esittämisessä ja arvioinnissa. Myös puolueettomuus on tärkeää. Muiden tutkijoiden työt ja saavutukset tulee ottaa huomioon niitä lainatessa ja antaa niille arvoa. Tutkimuksen tulee olla kokonaisuudessaan suunniteltu, toteutettu ja raportoitu tarkasti ja tieteellisten vaatimusten mukaisesti. Tiedonhankintatapojen tulee olla eettisiä ja plagiointia ei suvaita. Tulokset tulee julkistaa tieteellisen tiedon luonteen mukaisesti avoimesti. (Hirsjärvi yms. 23-25.) Opinnäytetyössäni olen pyrkinyt mahdollisimman eettiseen työtapaan. Olen kuvannut auki tekoprosessin sekä saamani tulokset.

Tieteellisen toiminnan sääntöihin kuuluu työn universalisuus. Totuutta tulee tarkastella yleisellä tasolla, eikä esimerkiksi toimeksiantajan näkökulmasta. Puolueettomuuteen tulee kiinnittää huomiota opinnäytetoissa, joissa tutkija työskentelee toimeksiantajalle. Tuotettua tietoa tulee tarkastella kriittisesti. Tuotoksen perustelujen tulee nojata vahvasti ulkopuolisiin lähteisiin luotettavuuden takaamiseksi. (Hirsjärvi yms, 21-22.) Työssäni olen kertonut oppaaseen liittyen asioista, joita emme pystynyt ratkaisemaan tai jotka jäivät käytännöntyöntekijälle itselleen harkittavaksi. Olen myös pyrkinyt olemaan työssäni kriittinen ja luotettava.

7 POHDINTA JA TULOKSET

Opinnäytetyöprosessi eli jonkin verran koko tekovaiheen ajan. Selkeä kuva prosessista muodostui itselle ja toimeksiantajalleni työn aikana. Tämä johtui osittain siitä, että tuki-toimi, johon opas on tehty, muuttui ja kehittyi myös jossain määrin prosessin aikana. Tuki-toimea on haluttu, ja halutaan edelleen kehittää vastaamaan entistä paremmin asiakkaiden tarpeita.

Teoriapohjaa kirjoittaessa johdonmukainen eteneminen tuntui ajoittain haastavalta. Sain ohjaavalta opettajaltani kahdella tapaamisellamme vastauksia useimpiin kysymyksiini sekä kehittämisideoita liittyen tekstin ulkoasuun ja työn johdonmukaiseen etenemiseen. Myös toimeksiantajani tuki minua koko prosessin ajan vahvasti. He halusivat olla tiiviisti mukana seuraamassa työn etenemistä. Tapasimme toimeksiantotiimin kanssa useamman kerran tekoprosessin aikana. Tiedon hankinta tapahtui pääosin sosiaali- ja terveystieteiden kirjallisuuden kautta. Opasta varten olin mukana useammassa palaverissa kirjaamalla tietoa, jota kaikkea ei ollut vielä dokumentoitu. Nämä suulliset tiedot olivat oppaan sisällön kannalta erittäin oleellisia asioita. Toimeksiantajallani oli kokemusta aiemmin järjestetystä pilottihankkeesta, ja siitä saatuja havaintoja ja palautteita hyödynnettiin oppaan sisällön luomisessa.

Oppaan teossa onnistuin mielestäni hyvin. Myös toimeksiantaja oli tyytyväinen lopputulokseen. Tavoitteena oli luoda selkeä tuotos, jolla mahdollistetaan leirimuotoiseen tukiperhe-toimintaan perehdytys missä päin Suomea tahansa. Opas sisältää tarvittavat tiedot leirin aloitukseen ja läpivientiin. Se sisältää leiriin käytettävissä olevan budjetin, aikataulut ja sisällöt leiripäiviin sekä ohjeistuksen leirin välissä oleviin tapaamisiin. Koin, että osallistumiseni yhdelle pilottihankkeen leireistä auttoi ymmärtämään, mitkä asiat ensimmäistä kertaa leirillä toimivan ohjaajan on tietää. Tarkka ymmärrys esimerkiksi leirin aikatauluista ja budjetista auttoivat keräämään oppaaseen oleellisen tiedon, jota leirin järjestäjä tarvitsee. Näihin asioihin kiinnitin huomiota opasta tehdessäni. Prosessin tiukka aikataulu loi paineita, mutta samalla lisäsi omaa pohdintaani aiheeni ympärillä, kun taukoja työn tekoon ei tullut muutamaa päivää enempää kerralla.

Vaikka onnistuin opinnäytetyöprosessissani mielestäni hyvin, olisi siihen ollut hyvä varata hieman enemmän aikaa. Se olisi mahdollistanut prosessin tarkemman suunnittelun ja antanut lisää aikaa viilata työstä entistä parempi. Erityisesti aikaa olisin voinut käyttää taustatietojen keräämiseen, ja perehtyäkseni vielä useampaan tutkimusaineistoon. Tämän jouduin tekemään vielä opinnäytetyön teon loppupuolella, tehdäkseni opinnäytetyöstäni aukottomamman lukea ja ymmärtää.

Jatkokehitysideana pitkäaikaistutkimuksen teko leirimuotoisesta tukiperhetoiminnasta voisi olisi hyödyllistä. Toiminta on uutta ja sitä on tutkittu vielä vähän. Voisi olla järkevää tutkia useita samaan aikaan aloitettuja leirimuotoisen tukiperhetoiminnan prosesseja ja selvittää tukitoimen avulla saavutetut tulokset eri ryhmien kohdalla. Tällä hetkellä on olemassa palautteet puoli vuotta kestäneen pilottihankkeen asiakkailta ja sosiaalitoimelta, mutta tästä kehitetystä versiosta ei vielä ole tutkimustuloksia pystytty tuottamaan. Toimintaa voisi tutkia myös objektiivisemmasta näkökulmasta. Mikäli tukitoimi voidaan käynnistää useassa eri kunnassa saman aikaisesti, sen vaikutus tukiperhejonoissa olevien perheiden määrään olisi mielenkiintoista nähdä. Vertais- ja ryhmätuen hyödyt ja toimivuus on nostettu LAPE-hankkeen loppuraportissa (2019) esiin, ja tämän tukimuodon vaikutuksen konkretisoiminen ja tietoisuuden lisääminen lastensuojelualalla saattaisi tuoda helpotusta suurten asiakasmäärien auttamisessa.

Leirimuotoisella tukiperhetoiminnalla on mahdollisuus vakiinnuttaa paikkansa valtakunnallisena tukitoimena. Toiminta on uutta ja kirjallisia tuloksia toiminnasta on vielä vähän. Tästä syystä useilla sosiaalitoimilla on kynnys kokeilla uutta palvelua. Toiminnalla saavutettavien hyötyjen dokumentointi on tulevaisuudessa tärkeää, jotta tukitoimen jatkuvuus on pitkällä aikavälillä mahdollista.

LÄHTEET

- Asemanlapset ry. 2019. Friends – Ohjelma lasten, nuorten ja vanhempien mielen hyvinvoinnin tueksi [viitattu 25.04.2019]. Saatavissa: <http://www.asemanlapset.fi/fi/toimintamuotoimme/friends>
- Aula, M. 2019. LAPE on lasten hyvinvoinnin ja oppimisen asialla. Sosiaali- ja terveysministeriö [viitattu 05.04.2019]. Saatavissa: <https://stm.fi/lapsi-ja-perhepalvelut/kuvaus>
- Baker, P & White-McMahon, M. 2014. The Hopeful Brain. NeuroRelational Repair for Disconnected Children and Youth. Lulu Publishing Services.
- Bardy, M, Heino, T, Pirinen A, Pösö, T & Aaltonen, S. 2013. Lastensuojelun ytimissä. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. Tampere 2013.
- Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaaripsykologia. WSOYpro. Helsinki
- Hellsten, E & Ruoranen, I. 2012. Tauko arjesta – Nuorten ja työntekijöiden näkökulmia tukileiritoiminnan tavoitteisiin. Opinnäytetyö. Tampereen Ammattikorkeakoulu [viitattu 14.02.2019]. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/50686/Hellsten_Emmi_Ruoranen_lida.pdf?sequence=1
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Tammi.
- Joronen, K & Koski, A. 2010. Tunne- ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen kouluyhteisössä. Tampereen Yliopistopaino Oy. Tampere
- Järvinen, R, Lankinen, A, Taajamo, T, Veistilä, M & Virolainen, A, 2012. Perheen Parhaaksi, perhetyön arkea. Lähihoito. Edita Publishing Oy. Porvoo.
- Kanaoja, A & Ruuskanen, K. 2019. Selvityshenkilön ehdotukset lastensuojelun toimintaedellytysten ja laadun parantamiseksi – loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki 2019. [viitattu 09.04.2019] Saatavissa: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161379>
- Kanaoja, A, Lähteinen, M & Marjamäki, P. 2017. Sosiaalityön käsikirja. Tietosanoma Oy. Helsinki.
- Kaukkila, V & Lehtonen, E. 2007. Ryhmästä enemmän – Käsikirja ryhmänohjaajan taitoja tarvitseville. Suomen mielenterveysseura. SMS-Tuotanto Oy.
- Lastensuojelulaki 413/2007
- Laurila, J, Lepokorpi, L, Kauramäki, A, Marttinen, E & Minkkinen, A. 2014. Toimintakertomus. Tampereen kaupungin kulttuuri- ja nuorisopalvelut. Tampere [viitattu 14.02.2019]. Saatavissa: https://www.tampere.fi/tiedostot/k/NM32ggMMN/Tampereen_kaupungin_kulttuuripalvelujen_toimintakertomus_2013.pdf
- Lepistö, J. 2017. Satoja lapsia tukiperheen tarpeessa pääkaupunkiseudulla. MTV [viitattu 04.03.2019]. Saatavissa: <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/satoja-lapsia-tukiperheen-tarpeessa-paakaupunkiseudulla-tukiperhe-tukitytto-oli-meille-lotto-voitto/6261928#qs.3Gbmtczn>
- Mikkonen, I. 2011. Vertaistuki osana sosiaalista vahvistamista. Jyväskylä. Bookwell Oy.
- Mikkonen, I & Saarinen, A. 2018. Vertaistuki sosiaali- ja terveysalalla. Kustannusosakeyhtiö Vastapaino. Tietosanoma. Helsinki.

Neljä Astetta Oy, 2019. Palvelut - Tehostettu perhetyö. [viitattu 18.04.2019] Saatavissa: <https://4astetta.fi/palvelut/tehostettu-perhetyo/>

Neljä Astetta Oy, 2019. Neljä Astetta Oy – Elämän mittaisia muutoksia [viitattu 10.03.2019]. Saatavissa: <https://4astetta.fi/>

Neljä Astetta Oy, 2019. MES® - Monimuotoisen Elämän Sankari – ohjelma [viitattu 10.03.2019]. Saatavissa: <https://4astetta.fi/palvelut/mes/>

Nuotio, J. & Miettinen, M. 2011. Tukihenkilötoiminta sosiaalisen vahvistamisen menetelmänä. Jyväskylä. Bookwell Oy.

Oranen, M. 2008. Mitä mieltä? Mitä mieltä! – Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Helsinki

Pelastakaa Lapset ry, 2019. Ryhdy Tukiperheeksi [viitattu 15.03.2019]. Saatavissa: <https://www.pelastakaaalapset.fi/auta-lapsia/tule-vapaaehtoiseksi/ryhdy-tukiperheeksi/>

Perhehoitokumppanit Suomessa, 2019. Tietoa yrityksestä [viitattu 16.04.2019]. Saatavissa: <https://www.perhehoitokumppanit.fi/tietoa-yrityksesta/>

Pohjois-Savon lastensuojelun kehittämissyksikkö, 2012. Katse lapseen -hanke, tukiperhe-toiminnan käsikirja [viitattu 15.03.2019]. Saatavissa: <https://docplayer.fi/4715364-Tukiperhe-toiminnan-kasikirja.html>

Pylkkänen, S. 2018. Jopa tuhannet lapset jonottavat tukiperhettä. Turun Sanomat & Satakunnan Kansa [viitattu 07.04.2019]. Saatavissa: <https://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/4137320/Jopa+tuhannet+lapset+jonottavat+tukiperhetta++Minna+Vag+nayttaa+esimerkki+etta+yksinhuoltajakin+sopii+tehtavaan> & <https://www.satakunnan-kansa.fi/a/201277725>

Sipilä, J & Österbacka, E. 2013. Enemmän ongelmien ehkäisyä, vähemmän korjailua? Perheitä ja lapsia tukevien palvelujen tuloksellisuus ja kustannusvaikuttavuus. Juvenes print – Suomen yliopistopaino Oy, Helsinki. Valtiovarainministeriö [viitattu 27.02.2019]. Saatavissa: <https://docplayer.fi/215129-Enemman-ongelmien-ehkaysya-vahemman-korjailua.html>

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014

SOS-Lapsikylä, 2019. Ryhdy tukiperheeksi – tukiperheitä tarvitaan jatkuvasti lisää [viitattu 12.04.2019]. Saatavissa: <https://www.sos-lapsikylya.fi/tukiperheeksi/>

Suomen lastensuojelun avohuollontoimijat ry, 2017. Palvelutarpeen arvioiminen ja lastensuojeluasiakkuuden alku [viitattu 27.02.2019]. Saatavissa: <http://www.sulat.fi/index.php/2017/03/14/palvelutarpeen-arvioiminen-ja-lastensuojeluasiakkuuden-alku/>

Tampereen konsernihallinnon talous- ja liiketoimintaryhmä. 2013. Tilinpäätös 2013 [viitattu 28.02.2019]. Saatavissa: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=2ahU-KEwi7p7O8poTiAhXR-yoKHSXeA68QFjADegQIARAC&url=https%3A%2F%2Fwww.tampere.fi%2Fliitteet%2F%2FZuDzhBZEeq%2FTilinpaaotos_lopullinen_kv_nettiliitteet.pdf&usq=AOvVaw3F57RcDk-m82FWQsmWkuG7

Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos. 2018. Lastensuojelun käsikirja – lastensuojelun avohuolto [viitattu 02.02.2019]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto>

- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 2016. Lastensuojelun käsikirja – mitä on lastensuojelu? [viitattu 18.04.2019]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2019. Lastensuojelun käsikirja – osallisuus lastensuojeluasiassa [viitattu 05.04.2019]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-laatusuositus/osallisuus-lastensuojeluasiassa>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2018. Lasten, nuorten ja perheiden sosiaalipalvelut, perhetyö [viitattu 28.02.2019]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/perhetyo>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2015. Lastensuojelun käsikirja – lastensuojelun avohuollon tukitoimet [viitattu 11.02.2019]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2019. Lasten, nuorten ja perheiden sosiaalipalvelut, tukiperheet [viitattu 28.02.2019]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/tukihenkilot-ja-perheet/tukiperheet>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2015. Lasten, nuorten ja perheiden sosiaalipalvelut, vertaisryhmätoiminnan vaiheet [viitattu 15.03.2019]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/vertaisryhmatoiminta/vertaisryhmatoiminnan-vaiheet>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2018. Tilastot ja data - Lastensuojelu 2017 [viitattu 07.04.2019]. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/lastensuojelu/lastensuojelu-2017>
- Unicef, 2019. Yleissopimus lapsen oikeuksista [viitattu 19.04.2019]. Saatavissa: <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>
- Vilkka, H & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.
- Ylätaalo, T. 2016. Vanhempien kokemuksia voimaantumisestaan MES®-ohjelman aikana. Pro gradu. Tampereen yliopisto.
- Österback, M. 2011. Perhe ja hyvinvointi. Yhteiskunta. Kehitysvammaliitto ry. Helsinki.

Leirimanuaali

Johdanto

Neljä Astetta Oy on kehittänyt uudenlaisen tukitoimen, leirimuotoisen tukiperhetoiminnan, osaksi lastensuojelun ja sosiaalihuollon palveluja. Se on eräänlainen hybridipalvelu, jossa yhdistyvät tukiperheviikonloppu, perhetyö ja tukihenkilötoiminta.

Neljä Astetta Oy esitteli vuonna 2018 pilottihankkeen, johon Kymenlaakson sosiaali-toimi osallistui asiakkaidensa kanssa. Puolen vuoden ajan kuudesta kahdeksaan nuorta kokoontuivat kerran kuukaudessa Heinolaan seikkailukeskus Saksalaan viettämään ohjattua viikonloppua. Ohjaajina toimi Neljän Asteen perhetyöntekijät. Viikonloppuihin sisältyi toiminallisia aktiviteetteja, yhdessä oloa ja tilojen vapaata käyttöä. Leirin toiminta perustui nuorten tunnetaitojen kehittämiseen ja vertaisoppimiseen. Toiminnassa hyödynnettiin tunnetaitoihin erikoistunutta Friends-ohjelmaa. Leirien lisäksi palveluun kuului kaksi asiakasperheessä tapahtuvaa tapaamista, joissa tarkoitus oli syventää nuoren leirillä oppimia taitoja ja osallistaa vanhemmat toimintaan mukaan tukemaan lasta. Tällä tavoin leirillä opitut taidot oli mahdollista siirtää mukaan perheen arkeen.

Prosessit

Toiminnasta on olemassa kolme erilaista muotoa. Vaihtoehtona on osallistua vain leireille, jossa nuori pääsee harjoittelemaan tunnetaitojaan koulutetun ohjaajan ja vertaisoppimisen avulla. Leirin lisäksi palveluun on mahdollista lisätä yksi tai kaksi tukitapaamista leirien välisenä aikana. Tämä tehostaa leirillä opittujen asioiden vaikuttavuutta ja tuo ymmärrystä nuoren vanhemmille. Seuraavassa tukitoimen vaiheet, kun palveluun on kotiin tehtävä tapaaminen.

Tutustuminen ja luottamussuhteen rakentaminen

Se aloitetaan henkilökohtaisten tavoitteiden asettamisella. Tämä on tärkeää palvelumuodon sisällön määrittelyssä. Kotona käytävään ensimmäiseen keskusteluun tavoitteista on tärkeää ottaa mukaan myös voimavarat, joita vanhemmat tuovat esille ja lapsi tuottaa itse. On oleellista, että todetaan asiat, jotka ovat hyvin ennen kuin lähemme tarkastelemaan haasteita. Tällöin keskustelulla on mahdollista saada kokonaisvaltaisempi kuva perheestä. Näiden voimavarojen keksimisessä tarvitaan mahdollisesti ohjaajan apua.

Suunnitelmallinen ja tavoitteellinen toiminta pitää sisällään kotiin tehtävän laadukkaan työn. Kotona täytyy olla ymmärrys haasteista ja niihin vaikuttavista asioista, jolloin lasta voidaan tukea tunnetaitoasioissa kokonaisvaltaisesti. Kun lapsi huomaa aikuisten yhteisen ymmärryksen syy-seuraussuhteen asioiden käsittelyssä, luo se hänelle turvaa ja kyvyn kehittää itseään tasapainoiseen suuntaan.

Leireihin ja tukiviikonloppuihin osallistuvien lasten määrä on pieni, jolloin tutustuminen ja luottamussuhteen rakentaminen osallistujien välillä on helppoa. Ohjaajat ovat

koko ajan läsnä suuntaamassa toimintaa ja keskusteluja tavoitteiden ja teemojen mukaisesti.

Monilla perheillä ei ole mahdollisuuksia harrastamiseen tai vaihtoehtoisten viikonloppujen järjestämiseen. Palvelu mahdollistaa lapselle erilaisia kokemuksia mukavassa pienessä ryhmässä ja samalla vanhemmille vapaan viikonlopun akkujen lataamiseen. Aikuisten hyvinvointi heijastuu lapsiin.

Opittujen taitojen harjoittelu

Luottamuksen rakennuttua lapset pystyvät keskittymään ryhmäytymisen sijasta tunnetaitoteemoihin, joita tukiviikonloppuina käsitellään. Ohjaajat antavat lapsille tilaa selvittää tunnekuhuissaan ristiriitoja. Näihin tilanteisiin puututaan vain, jos lasten omat keinot eivät riitä ja silloinkin vain ohjaten, ei valmiita ratkaisuja antaen. Itseluottamus ohjaa vahvasti lasten toimintaa ja sitä käsitellään usein tukiviikonlopuissa ja kotikäynneillä.

Yhdessä ollessa ajatuksia suunnataan positiivisiksi puheen ja toiminnan tasolla. Auttavat ajatukset eli oman hyvän olon vahvistajat otetaan aikuisjohtoisesti käyttöön ja sa-noitetaan lapsille tarvittaessa.

Työkaluja arkeen

Tunnetaitojen harjoittelu on aikuisjohtoista, mutta vain keskustelujen ohjaamisen kautta. Se mahdollistaa omien ja yhteisien oivalluksien rakentumisen lasten kesken, jolloin sitoutuminen näihin ajatuksiin on syvempää. Lapset oppivat toisiltaan ja itseltään, jolloin ymmärrys erilaisuudesta tulee konkreettiseksi. Erilaisuuden ymmärtäminen helpottaa lasten olemista myös itse omanlainen toimija.

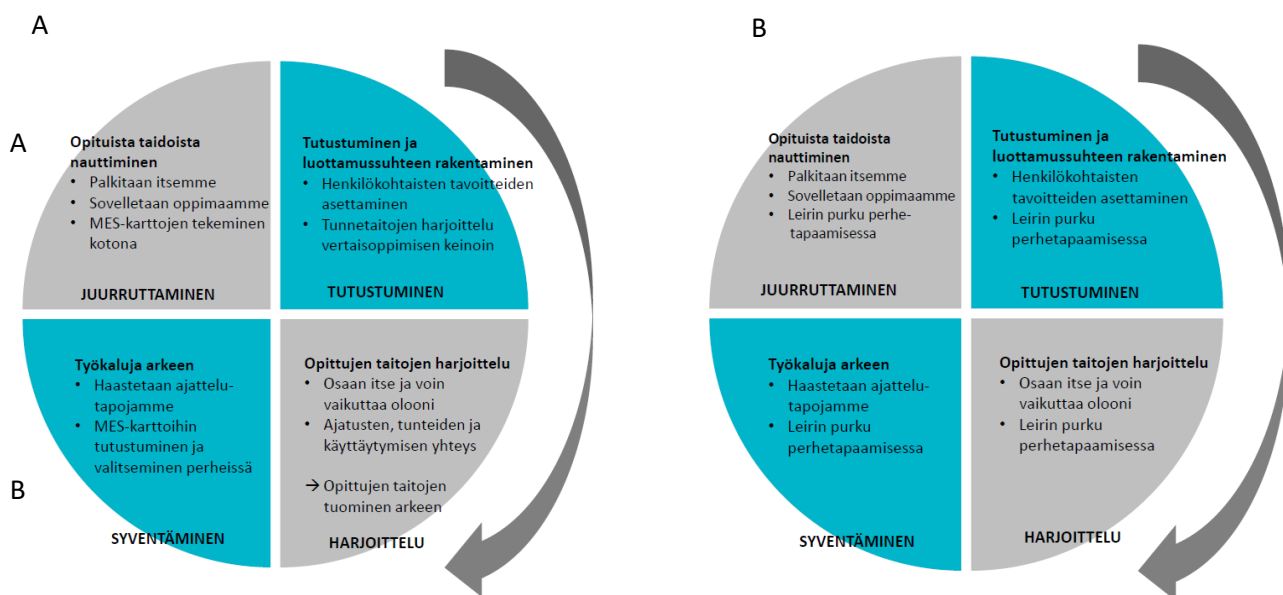
Lapsi otetaan ryhmästä sivuun juttelemaan, jos ryhmässä toimiessa ilmenee haastavaa käytöstä. Nämä haasteet käsitellään lapsen kanssa ohjaajan avustuksella. Ryhmässä havainnoidaan positiivisia tekoja ja sanoja, jotka otetaan kaikkien kesken esille. Tämä auttaa lapsia kasvattamaan ryhmässä itseluottamusta ja se lisää uskoa omiin tapoihin toimia.

Opituista taidoista nauttiminen

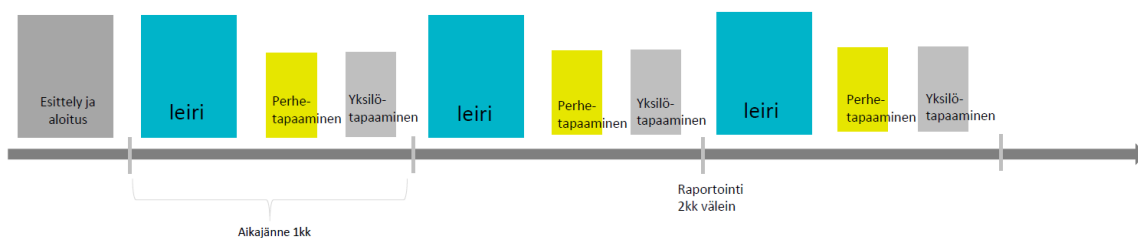
Itseluottamus ja minäkuva alkavat rakentumaan varhain ihmisen elämässä. Se on jatkuvassa muutoksen tilassa, joten pohjan tulee olla vankka. Leireillä ja tapaamisilla käsitellään vahvasti yksilölähtöisesti maailmaa kunkin lapsen omista näkökulmista. Ymmärtämällä erilaisuuden antamat mahdollisuudet lapset antavat itselleen oikeuden toimia omalla, ainutlaatuisella tavallaan.

Lasten ja nuorten on tärkeää saada kokemuksia erilaisista ihmisistä. Tämä avartaa näkemystä monimuotoisesta ja mahdollisuuksien maailmasta. Ihminen oppii toisilta tiedostamattaan. Vain kokemalla ja tekemällä voi rakentaa itselleen vankan käsityksen omista ominaisuuksistaan. Useat lapset elävät alisteisessa kaverisuhteessa ilman, että aikuiset ovat siitä tietoisia. Tämä vaikuttaa lapsen itsetuntoon ja minäkäsitykseen muertavasti. Toimimalla tutussa ja turvallisessa ryhmässä tunnetaitoasioita sekä kaveritaitoja käsitellen voidaan vaikuttaa monen itsetuntoon ja oikeudentajuun.

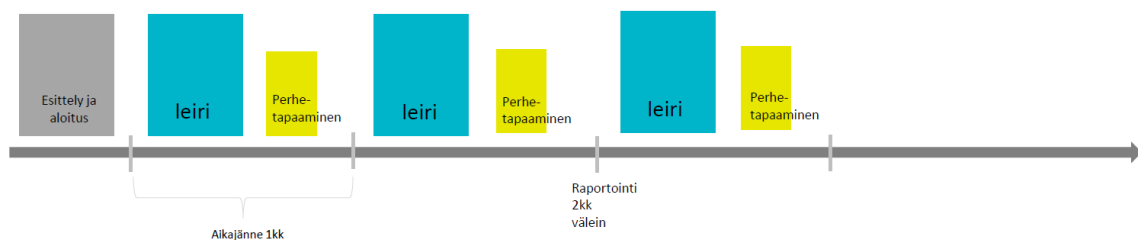
Leirien, tukiviikonloppujen ja tukikäyntien tarkoitus on tuoda lapselle keinoja arkeen niin tunnetaitosioiden käsittelyyn kuin kehittymiseen nuoruuteen itseensä luottaen.

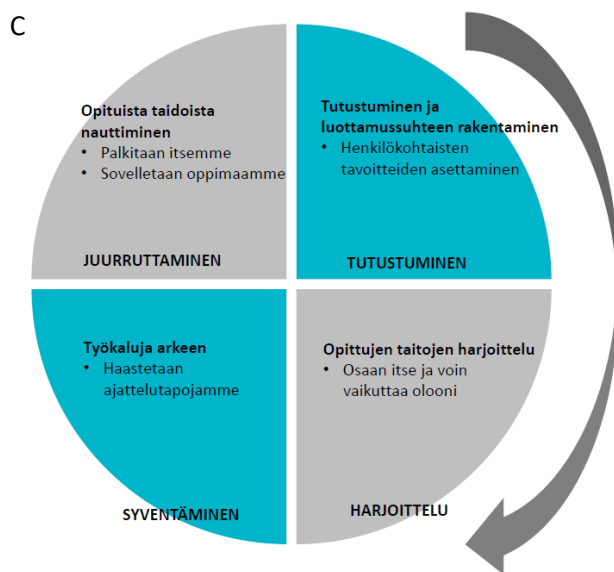

Prosessin kulku, kesto 12kk

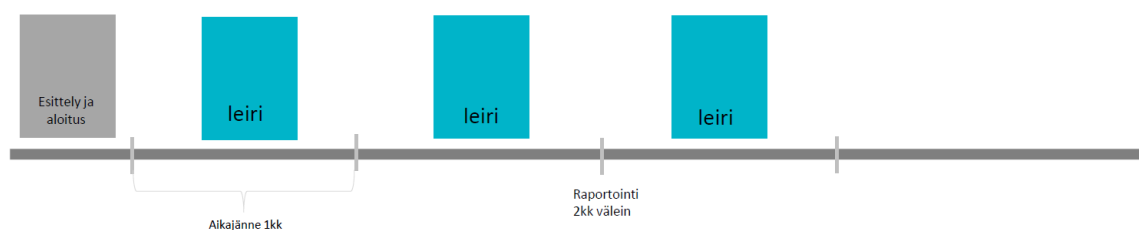

Prosessin kulku, kesto 12kk

C
 Prosessin kulku, kesto 12kk

Toiminnan aloitus

Toiminta alkaa sosiaalitoimen ja Neljän Asteen vastuuhenkilöiden tapaamisella, jossa sovitaan prosessin yksityiskohdista. Sosiaalitoimen vastuuhenkilö kokoaa sosiaalityöntekijöiltä palveluun sopivat asiakkaat ja heidän yhteystietonsa. Ryhmän kokoamiseen on tietyt ehdot, jotka tulee ottaa huomioon. Siihen vaikuttavat ikä, sukupuoli ja problematiikka*. Ryhmän jäsenten tulee olla jossain määrin erilaisia, jotta vertaisoppiminen on mahdollista. Ohjaajat määrättyvät leirille osallistuvien lasten sukupuolten mukaan. Jos leirille osallistuu poikia ja tyttöjä, tulee ohjaajista löytyä samaa sukupuolta oleva työntekijä.

Ensimmäinen tapaaminen toimintaan osallistuvan perheen kanssa on ytimekäs. Siinä avataan leirin ja tukitapaamisten sisältö kokonaisuudessaan perheelle. Tapaamisella perhe täyttää taustatietolomakkeen, josta ilmenee esimerkiksi lapsen allergiat ja lääkitys. Lomake löytyy Nappulasta. Samaan lomakkeeseen otetaan ylös lapsen toiveet ja ajatukset leiriä kohtaan sekä vanhempien kommentit lapsen tilanteesta positiivisiin asioihin keskittyen. Lomake sisältää myös kohdat, jossa vanhempi antaa suostumuksensa nuoren kuljetukseen ja mahdolliseen lääkkeiden antamiseen. Vanhemmille esitellään dokumentoinnissa käytettävä työkalu, Nappula. Vanhemmille annetaan myös ohjaajien puhelinnumerot ja päivystysnumero.

Leirille osallistuvien nuorten kesken järjestetään ryhmätapaaminen ennen ensimmäistä leiriä tai ensimmäisen leirin aluksi, mikäli aikatauluissa ilmenee haasteita.

Ryhmätapaamisella sovitaan ryhmän tavoista toimia leirien aikana ja huomioidaan lasten mielipiteet ja toiveet.

*Problematiikka on yhdestä tai useasta ongelmasta muodostuva kokonaisuus. Tässä tapauksessa jokaisen nuoren henkilökohtaiset haasteet tulee huomioida leiriryhmää muodostaessa.

Leiri

Ennen leiriä Neljän Asteen ohjaaja on yhteydessä leirille osallistuviin perheisiin. Tällä varmistetaan, että lapset ovat sovitusti lähdössä mukaan leirille. **Perjantaina** lapset haetaan kodeistaan ja ajetaan sovittuun leiripaikkaan, jossa syödään päivällinen ja asetetaan leiripaikkaan. Koulun lukuvuoden aikana olevat leirit alkavat perjantaisin kello 15-16* välillä. Tämän jälkeen käydään kyseisen leirin tunnetaitoteemat yhdessä läpi ja teetetään nuorilla kevyet tehtävät aiheeseen liittyen. Tunnelma pyritään pitämään kevyenä, jotta nuoret pysyvät vastaanottavaisina uusille asioille. Lisäksi sovitaan leirin käytännöt. Tämän jälkeen valitaan huoneet ja sängyt, joissa nukutaan. Nuoret voivat oleskella vapaasti ja ohjaajat ovat toimissa tukena. Ohjaaja voi itse valita minkä verran hän järjestää yhteistä toimintaa. Nuoria pyritään osallistamaan kaikkien yleiseen toimintaan kuten ruoanlaittoon ja saunan lämmitykseen. Iltapala tapahtuu kello 20-21 ja hiljaisuus on klo 22.

Lauantaina kahdeksalta herätys ja yhdeksältä aamupala. Päivää jatketaan vapaalla toiminnalla kiinnittäen huomiota sovittuihin tunnetaitoteemoihin. Lounas on kello 13. Toiminta määrittää ruokailuajankohdat ja niihin voi tehdä järkeviä muutoksia. Lounaan jälkeen sovittua toimintaa yhdessä leiripaikan tarjoamista mahdollisuuksista riippuen esimerkiksi saunomista ja yhdessäoloa. Illalla iltapalan yhteydessä päivän purku ja nuorten päivän toimista tehtyjen havaintojen kirjaaminen. Onnistumiset käydään läpi nuorten kanssa ja pienet yksityiskohdat huomioidaan ja siitä annetaan nuorelle palautetta. Nukkumaanmeno.

Sunnuntaina herätys ja aamupala samaan aikaan kuin lauantaina. Sen jälkeen annetaan lapsille mahdollisuus toteuttaa yhdessä haluamaansa aktiviteettiä. Lounas on ilta-päivällä, jonka jälkeen tavaroiden pakkaaminen. Lopuksi yhteinen leirin purku ja mietityttämään jääneet asiat voi tuoda esiin. Tarkoitus on jättää kaikille hyvä mieli leiristä. Lapset viedään kotiin ja hänet jätetään aina aikuisen huomaan. Tarkoitus on kertoa vanhemmalle kuulumiset leiristä ja nuoren toimista siellä sekä sopia leirien välissä tapahtuvien tapaamisten ajankohdat.

*Poikkeuksena loma-ajat jolloin lähtö perjantaina 10-12 ja paluu sunnuntaina 10-12.

Tunnetaito-ohjelmat

Friends-ohjelma on australialaisen psykologian professori Paula Barretin luoma mielenterveyden häiriöitä ehkäisevä ohjelma. Friendsin avulla lapsia, nuoria tai nuoria aikuisia opetetaan kehittämään tunnetaitojaan. Sen avulla tunteiden käsittely helpottuu ja se tarjoaa työkaluja pettymyksistä ja vastoinkäymisistä selviämiseen. Friends-työkirjassa on laajat mahdollisuudet tutustua omien mielenkiinnon kohteitten kautta toisiin riippuen osallistujien ikäjakaumasta.

Tutustumisvaiheessa ohjaajat voivat valita myös Friends-materiaalin ulkopuolelta hyväksi kokemiaan keinoja tutustuttaa nuoria toisiinsa. Tutustumisvaiheessa käydään läpi hyvän olon muistilista keskustelemalla. Lista pitää sisällään perusasiat omaan hyvinvointiin. Tämä kannattaa käydä läpi herättelemällä ja onkimalla nuorten ajatuksia. Lisäksi pohditaan hyvää oloa tuottavia asioita yleisesti ja jaetaan niitä.

Leireillä toiminta perustuu tunnetaitojen harjoitteluun sekä minäkuvan ja itseluottamuksen rakentumiseen. Alla Friends-ohjelman apuvälineitä, jotka käydään nuorten kanssa leireillä läpi.

Tunteiden käsittelyn opettelemisessa teemoina ovat:

- * Tunnemittari
- * Kehon vihjeiden ymmärtäminen
- * Tunnepantomiiimi
- * Itsesäätely ja oman olon tasoittaminen
- * Erilaiset kommunikointitavat
- * Empatiataidot ja niiden osoittaminen

Itseluottamuksen vahvistamisessa teemoina ovat:

- * Puhutaan itseluottamuksesta
- * Mitä on itseluottamus
- * Ystävyystaidot
- * Rentoutuminen ja tietoisuustaidot
- * Miksi rentoutuminen on tärkeää?
- * Rentoutumalla kohti hyvää oloa

Näiden lisäksi tutustutaan **auttaviin ajatuksiin**, joissa käydään läpi seuraavat teemat:

- * Itse osaan ja voin vaikuttaa olooni
- * Ajatusten, tunteiden ja käyttäytymisen yhteys
- * Haasta ajatuksiasi

Nämä kaikki käydään läpi nuorten kanssa osallistamalla heitä, ei luennoimalla. Läpikäynti tapahtuu ohjaajan johdolla. Ehdotuksia kuunnellaan ja kehutaan ja erikoisemmat ehdotukset muotoillaan yhdessä positiiviseen, rakentavaan suuntaan. Kaikki teemat käydään läpi myös leirien jälkeen vanhempien ja lapsen kanssa kotona tapahtuvassa leirin purkamisessa. Perheille esitellään tapaamisilla ohjaajan hyväksi kokemat harjoitteet.

MES®-ohjelma on Neljä Astetta Oy:n kehittämä itsetuntemuksen ja elämänhallinnan ohjelma. Se on työväline oman elämänhallinnan, itsetuntemuksen, vanhemmuuden ja tunnepuolen työskentelyyn parantamiseen. Ohjelma on luotu alun perin työkaluksi perhetyön asiakkaina olevien perheiden vanhempien kanssa tehtävään työhön. Nyt sitä on aloitettu hyödyntämään myös työskentelyssä nuorten kanssa. Ryhmän tarpeesta riippuen leireille valitaan heille sopivat kartat tarkasteluun. Mes-karttoja ovat:

1. Omien tarpeiden kartta
2. Unelmat ja elämästä nauttimisen kartta
3. Monimuotoisen rakkauden kartta
4. Sukupolvien ketjun kartta
5. Ihmissuhteiden kartta
6. Omien menetysten kartta
7. Omien tunteiden kartta, tunnelukot
8. Selviytymiskeinojen ja roolien kartta
9. Omien rajojen kartta
10. Mitä puran itsestäni pois kartta
11. Omien vahvuuksien kartta
12. Elämän tärkeysjärjestys ja arvot
13. Miehisyyden isyyden, naiseuden äitiyden kartta
14. Parisuhteen kartta
15. Tulevaisuuskartta
16. Minun MES-ohjelmani kartta

Käytännön asiat

Leirin budjetointi on leirivastaavan vastuulla. Budjetti hyväksytetään aina lähiesimiehellä tai aluejohtajalla. Budjetin menot syntyvät ruokailusta, toiminnasta, palloista ja tilavuokrasta. Tiloista on erikseen pyydetty tarjoukset. Viikko ennen leiriä tehdään leirin ohjelma, mikä määrittää budjetin. Mikäli ruoka tehdään itse, leirivastaava pitää huolta, että hän pysyy budjetissa. Itse tehtyjen ruokien budjetti on **120** euroa/viikonloppu. Toimintaan käytettävät kustannukset määräytyvät leirille osallistuvien nuorten määrästä. Tilavuokraan on käytettävissä noin 450 euroa.

Leirivastaavan **työtuntien** määrä on viikonloppuna 31h ja yön varalla oloa on 20 tuntia. Toisen työntekijän paikallaolo määräytyy tarpeen mukaan, tunnit 10-20h. Leirivastaavan palkan kustannukset ovat noin 1160 euroa.

Turvallisuussuunnitelma tehdään ennen leiriä ja se lähetetään tilaajalle ja lähiesimiehelle. Turvallisuussuunnitelmasta tulee löytyä:

1. Järjestäjä
2. Ajankohta, paikkakunta ja osoite
3. Leirin turvallisuusvastaavan yhteystiedot
4. Leiriläisten määrä
5. Ensiapuvälineistön vastaava ja välineistön sijainti leiripaikalla sekä
6. Luettelo riskeistä, jotka voivat aiheuttaa tapaturman ja kuinka näihin riskeihin on varauduttu

Esitietolomakkeen täyttö lapsen ja huoltajan kanssa.

Kaikki leiriin liittyvät lomakkeet löytyvät Nappulasta. Turvallisuussuunnitelma löytyy kansiossa Työvälineet 4astetta ja sieltä tiedostonpankin alta. Esitietolomake löytyy Nappulasta asiakkaan omasta kansiossa kohdasta Koosteet.

Dokumentointi

Esittelykäynnillä avataan Nappulasta asiakkaan kansio ja täytetään esitietolomake.

Nuoren toimista leirillä tehdään päivittäin raportointia kansioon. Nuoren toimintaa havainnoidaan teeman mukaisesti. Kirjauksiin avataan myös pienet positiiviset asiat, joita nuorella on päivän aikana tapahtunut. Kirjaukset lähetetään sosiaalitoimeen kahden kuukauden välein. Kirjauksissa huomioidaan nuoren henkilökohtaiset tavoitteet, jotka asetettiin ennen leiriä. Näin toimien nuoren toimintaa voidaan lopuksi verrata alussa asetettuihin tavoitteisiin.

Poikkeustilanteet

Mikäli leirillä herää huoli lapsen turvallisuudesta hänen omassa kodissaan, ollaan yhteydessä vastaavan sosiaalityöntekijään ja tehdään lastensuojeluilmoitus.

Vaaratilanteet, esimerkiksi väkivaltatilanteet kirjataan nappulaan ja lisäksi lähetetään samasisältöinen sähköposti lähiesimiehelle ja sosiaalityöntekijälle.

Työparityöskentelyä voidaan hyödyntää leireillä niin, että jaetaan leirin nuoret eri kokoonpanoihin ja havainnoidaan heitä erilaisissa tilanteissa. Näitä havaintoja

kerätään tietoisesti ja jaetaan päivän päätteeksi ohjaajien kesken. Tällä tavoin saadaan ohjaajien erilaiset näkemykset esiin tuoreeltaan. Oikeaa näkemystä ei ole, jolloin tilanteista saadaan monipuolista tulkintaa ohjaajien kesken.

Liitteet

Turvallisuussuunnitelma leirille

Leiri ja järjestäjä			
Ajankohta, paikkakunta ja osoite			
Leiriläisten määrä			
Leirin johtaja		puh.	
Turvallisuusvastaava		puh.	
Ensiapuvastaava		puh.	

Ea-välineistön tarkastaja ja leirille tuonut			
Ea-laukun vakituinen sijainti			

Riskit leirialueella	ennakoidut riskit	Riskeihin varautuminen
Tapaturmat maastossa	nyrjähdykset, ruhjeet	sidetarpeet, haavanpuhdistusvälineet
Tapaturmat puukon kanssa	haavat, viilto-pisto	sidetarpeet, haavanpuhdistusvälineet
Tapaturmat tulen kanssa	palovammat	ensisammutusvesi

Tapaturmat vedessä	hukkuminen, sukellusonnettomuudet	valvonta rannalla, pelastusvalmius
Liikenne leirialueella	ei ole, vain huoltoajo	autolla-ajokielto
Muut riskit	mahdolliset hyönteisen/käärmeen puremat	kyypakkaus/valmius lääkäriin viemiseen
Hälytysajoneuvojen pääsy leirialueelle ja ajo-ohje		

Leirin koordinaatit sijoitettu näkyvälle paikalle (www.112.fi)	kyllä (mihin?)	ei
		x

Leirin evakuointisuunnitelma hätätilanteelle	ko. tilanteen sattuessa ihmisten yhteen kerääminen ja pääluvun laskeminen.
--	--

Keittiön turvallisuus ja hygienia

Keittäjät	
Hygieniaa edistävät tarvikkeet (mm. käsidesi)	
Keittiön ea-varustus	

Onnettomuuden sattuessa:

- ❶ Arvioi tilanne
- ❷ Estä lisäonnettomuudet
- ❸ Anna välitön, henkeä pelastava ensiapu
- ❹ Hälytä lisäapua tarvittaessa
 - a. oman leirin keskuudesta
 - b. tarvittaessa muista yleinen hätänumero 112
 - c. järjestä opastus paikalle
- ❺ Hoida tilannetta kunnes lisäapu saapuu paikalle
- ❻ Muista ilmoittaa tapahtuneesta myös leirinjohtajalle ja turvallisuusvastaavalle.

Suunnitelman jakelu:

pvm	nimi

Leirin esitietolomake

Huoltajien nimet ja yhteystiedot

Lapsen (leirille lähtijän/lähtijöiden) nimi ja yhteystiedot

Ruoka-aine allergiat, lääkitys, muut huomioitavat asiat

Tavoitteet leirille:

(Tavoitteet leirille: perheen tarpeen ja toiveiden mukaan, voimavarat huomioiden, mikä toimii arjessa, koulussa yms. Rutiinit, joista halutaan leireillä pitää kiinni esim. aikataulut, puhelinten käytön rajaus, pelot, herkkujen määrä.)

Onko haasteita, joihin haluatte erityisesti tukea ja huomiota?

Neljän Asteen työntekijä saa kyyditä lastani Neljän Asteen leiriviikonlopun aikana.

Neljän asteen työntekijä saa jakaa lääkkeitä lapselleni leiriviikonlopun aikana.

Lapsen sana ja toiveet:

